

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет психології

Кафедра соціальної психології

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему: «Вплив інформаційних технологій на соціалізацію студентської
молоді»

Виконав: студент 2 курсу, групи ПСз-21м,
спеціальності 053 Психологія
Лащик П.І.

Керівник: доктор психологічних наук,
професор Гоян І.М.

Рецензент: кандидат психологічних наук,
доцент Чуйко О.М.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	6
1.1.Особливості соціалізації підростаючої особистості в умовах інформаційного суспільства	6
1.2.Роль медіа-простору в процесі соціалізації підростаючої особистості	16
1.3.Особливості впливу інформаційних технологій на соціалізацію осіб юнацького віку	22
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	33
2.1.Концепція, основні етапи, вибірка та інструментарій емпіричного дослідження.....	33
2.2.Аналіз та інтерпретація результатів за психодіагностичними методиками..	44
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	65
РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	67
3.1.Тренінгова програма оптимізації процесу соціалізації студентської молоді.....	67
3.2.Психологічні рекомендації щодо профілактики залежності студентської молоді від негативного впливу інформаційних технологій та шляхів оптимізації їх соціалізації	72
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	79
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. Надзвичайно стрімкий та динамічний поступ інформаційних технологій, який був спричинений новою науково-технічною революцією наприкінці XX – початку XXI століть обумовив становлення нового типу інформаційного суспільства, характерною особливістю якого стало утвердження нових способів формування, розвитку та передачі нового соціокультурного досвіду. Кардинальна зміна процесів комунікації та її сучасних засобів швидкими темпами починає видозмінювати та переформатовувати навколишній світ. Сучасні інформаційні технології та разом з ними, різні способи передачі інформації стають невід’ємною характеристикою соціокультурного середовища, одним із основних атрибутів його соціального та економічного розвитку. Специфіка сучасної комунікації має неабиякий вплив на розвиток особистості, формує її цінності, ідеали, стиль життя та особливості її соціалізації. Зрозуміло, що заявлене осучаснення інформаційно-комунікативних технік знаходить своє безпосереднє виявлення у різних поведінкових проявах особистості. І найбільш чутливою для впливу інформаційних технологій є сучасна молодь – як найбільш динамічна спільнота нашого соціуму. Виходячи з цього, найбільш актуальною проблемою сучасності є дослідження впливу сучасних інформаційних технологій на соціалізацію молоді. Цілком закономірно, що загальносуспільну значущість приймає на себе вікова група від 18 до 35 років у якій представлений найзмістовніший культурно-творчий період життя людини. Саме у таких умовах починає набувати неабиякої актуальності соціалізація найбільш прогресивної складової частини людства – студентської молоді, яка сприймаючи та опановуючи впливи сучасних інформаційних технологій у ближчій перспективі визначатиме перспективи розвитку країни.

Не заперечуючи того, що сучасні інформаційні технології та соціальні мережі мають неабиякий позитивний вплив на підрастаючу особистість, забезпечуючи при цьому позитивні сторони її соціалізації та зміцнення її соціальних взаємозв’язків, на сьогодні, у наукових колах, існують певні розбіжності стосовно оцінки характеру цього впливу. Зокрема, частина

науковців безапеляційно стверджують, що саме інтернет-комунікація є значно обмеженішою формою соціальної взаємодії у порівнянні із «живим» спілкуванням, що у свою чергу, може спровокувати негативні психоемоційні стани, такі як відчуття самотності, незатребуваність, депресія, тощо. Дана ситуація може погіршуватися за умов відсутності належного контролю над ринком збуту інформаційної продукції та надання відповідної інформації, що у підсумку негативно позначається, як на погіршенні процесу соціалізації, так і розвитку морально-етичних цінностей та ідеалів підростаючого покоління. Відтак, актуальність означеної проблеми та її соціальна і практична значущість зумовили вибір теми нашого магістерського дослідження «Вплив інформаційних технологій на соціалізацію студентської молоді».

Основна ідея, а відтак **мета нашої роботи** – дослідити особливості впливу сучасних інформаційних технологій на соціалізацію студентської молоді.

Об'єкт дослідження: соціалізація студентської молоді в умовах впливу інформаційно-комунікативних технологій.

Предмет дослідження: інформаційні технології та їх вплив на соціалізацію студентської молоді.

Гіпотеза: Сучасні інформаційно-комунікативні технології забезпечують як позитивний, так і негативний вплив на соціалізацію студентської молоді.

Для досягнення мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

1. Теоретично обґрунтувати проблему впливу інформаційних технологій на соціалізацію студентської молоді.
2. Здійснити аналіз теоретичних підходів до трактування поняття соціалізації та визначити її особливості у студентському віці.
3. Здійснити емпіричне дослідження впливу інформаційних технологій на процес соціалізації студентської молоді.
4. Розробити і апробувати тренінгову програму оптимізації процесу соціалізації студентської молоді.

5. Розробити психологічні рекомендації щодо профілактики залежності студентської молоді від негативного впливу інформаційних технологій та соціальних мереж.

Методи дослідження: **теоретичні:** аналіз, синтез, систематизація, узагальнення; **емпіричні:** тестування, опитування, анкетування, методики: авторська анкета «Вплив інформаційних технологій на соціалізацію студентської молоді»; Опитувальник «Визначення рівня захопленості Інтернет – мережею» (В.В. Посохова); Опитувальник «Діагностика кіберкомунікативної залежності» (А. В. Тончева); «Анкета мотивації використання всесвітньої мережі – Інтернет» (В.М. Фатурова); Методика «Оцінка рівня комунікативності» (В. Ф. Ряховський); Методика діагностики соціально – психологічної адаптації (Роджерса – Даймонда); **статистичні методи:** первинні описові статистики, кореляційний аналіз та параметричні методи порівняння незалежних вибірок.

База дослідження: дослідження проводилося на базі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Вибірку склали студенти факультету психології та факультету туризму в кількості 57 чоловік.

Апробація результатів: апробація основних результатів дослідження здійснювалася на Звітній науковій конференції студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника в квітні 2022 року.

Структура роботи та обсяг роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 36 найменувань, додатків на 10 сторінок.

Основний зміст роботи представлений на 85 сторінках і містить 4 таблиці, 6 рисунків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 99 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

I.1. Особливості соціалізації підростаючої особистості в умовах інформаційного суспільства

У більшості наукових досліджень з проблем соціалізації особистості даний феномен, як правило, був представлений системою цілеспрямованих виховних впливів зі сторони основних інститутів соціалізації: сім'ї, родини, дошкільних закладів, загальноосвітніх шкіл, університетів, тощо. Поява електронних мас-медіа та перехід суспільства на новий, інформаційний етап розвитку, що супроводжується стрімким зростанням глобального інформаційного простору та значущості інформаційних технологій у житті людини, зокрема молоді, – обумовив появу нового виду соціалізації особистості – медіа-інформаційну, тим самим розширюючи та вносячи відповідні корективи у традиційну та усталену часом проблематику соціалізації особистості. Функціонування та розвиток сучасної людини переходить у зовсім новий для людства світ свого існування – віртуальний, з появою якого у людини з'являються докорінно нові форми її соціальної активності.

Доречно зауважити, що проблема соціалізації у віртуальному просторі, у порівнянні із класичними формами соціалізації особистості, знаходиться на висхідних етапах свого дослідження. Провідні вітчизняні та зарубіжні науковці безапеляційно привертають увагу громадськості щодо відсутності, на даний час, цілісного, науково підтвердженого уявлення про основні сутнісні характеристики впливу інформаційного простору на сучасну особистість. Позиціонуючи феномен медіа соціалізації як одну із нагальних проблем та викликів сьогодення науковці плідно напрацьовують відповідні критерії щодо організації та перебування особистості у сучасному медіа просторі, застосування яких могло б значно розширити межі позитивної дії віртуального світу та забезпечити особистість від його негативного впливу.

Надзвичайно гостро проблема медіа соціалізації стоїть перед підростаючою особистістю юнацького віку, насамперед, визначення особливостей перебігу та якості соціалізаційного процесу. Юні особистості, в силу сучасних вимог освітнього процесу стрімголов опиняються у віртуальному просторі, без належного рівня сформованості елементарних компетенцій, які вкрай необхідні для безпечного перебування у сучасному інформаційно-віртуальному просторі.

Різноманітні проблеми соціалізації особистості розглядали такі зарубіжні дослідники, як Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, Ч. Кулі, Дж. Мід, Р. Парк, Т. Парсонс, Г. Тард, Т. Шибутані, та інші.

Проблема соціалізації особистості у філософському, культурологічному та соціологічному планах ставала центральною у наукових розвідках таких науковців, як С. А. Ковальова, М. Лукашевича, В. Москаленко та ін., у психологічному – Б. Ананьєва, Г. Андрєєва, І. Кона, та інших.

Також з метою визначення нових характеристик та особливостей соціалізації людини у постіндустріальному просторі на даний час досить активно використовуються інші її синонімічні терміни з відповідним уточненням «таких її різновидів як віртуальна соціалізація, медіасоціалізація, інтернет-соціалізація, мережева соціалізація» (Плешаков В.А.)

Проставляючи відповідні акценти саме на віртуальній соціалізації Є. Прохоренко пропонує розглядати її як засвоєння символіки культурних кодів кіберкультури у процесі набуття мережними комунікантами навичок та досвіду спілкування у кіберпросторі. Віртуальна соціалізація репрезентує та детермінує системні зміни самої соціальної структури інформаційного суспільства [28, с.706-707]. Такий погляд цілком співпадає із позицією інших дослідників даного феномену. Зокрема. Відомий зарубіжний дослідник Квінгвен Донг зосереджує свою увагу суто на інформаційній соціалізації особистості [36, р. 437]. Також деякі дослідники проставляють певні акценти саме на питаннях інтернет-соціалізації з виходячи при цьому на питання розвитку особистості як суб'єкта віртуальної ідентичності в Інтернет просторі. Дослідниця А. Татдаєва феномен соціалізації в інформаційному просторі пов'язує із медіасоціалізацією,

під якою розуміє «невід’ємну складову процесу соціалізації людини інформаційного суспільства в сучасному інформаційному просторі», при цьому «в процесі медіа соціалізації перебудовуються всі сфери життєдіяльності людини без винятку» [31, с.332]. Такі вітчизняні науковці, як О.Петрунько та Н.Яценко при аналізі особливостей розвитку особистості у медіа культурному просторі пропонують користуватися терміном «моделі медіа соціалізації». На їхнє переконання такі моделі формуються в залежності від величини занурення особистості у процес споживання медіа продуктів і відповідно від ступеня впливу на неї реального соціального оточення. Згідно цього, «соціальне середовище повсякденного існування особи постає для неї як медіа середовище, а соціалізація особистості протікає як медіа соціалізація» [21, с. 71].

Перш ніж перейти до розгляду питання щодо особливостей соціалізації студентської молоді в умовах інформаційного суспільства доречно уточнити, що собою представляє феномен «інформаційне суспільство». Сам термін “інформаційне суспільство” почали застосовувати представники різних наук у 80-х роках ХХ століття як сутнісну характеристику особливого виду постіндустріального суспільства (А. Турен, М. Понятовський, М. Хоркхаймер, Ю. Хабермас, Н. Луман, М. Мак-Люен, Д. Белл, А. Тоффлер, Д. Масуда та інші). До основної умови його розвитку науковці відносили розвиток, насамперед, високотехнологічних інформаційних мереж [3, 18, 26, 29, 30].

Надзвичайно стрімкий та динамічний розвиток інформаційних технологій, у підсумку, призвів до виокремлення та підписання найвпливовішими державами світу, так званої «великої сімки» (G-7) основних критеріїв та принципів функціонування та розвитку глобального інформаційного суспільства, основний зміст яких повністю відображений в так званій «окінавській хартії» в 2000 році. [3, 30]. Як наслідок – кінець ХХ – початок ХХІ століття був ознаменований надзвичайно динамічними процесами інформаційно-комунікаційної революції у світових масштабах. В результаті цього до класичних (традиційних) засобів комунікації, таких як радіомовлення, наземне телебачення, дротові телефонні системи почали швидко додаватися зовсім новітні інформаційні технології, такі

як супутникове телебачення, мережі мульти-медіа з надсучасним програмним забезпеченням.

На даний час поняття «технологія» розглядається як розроблений на науковій основі процес послідовного вирішення певної виробничої чи соціальної проблеми. Щодо поняття «інформаційна технологія» сучасними дослідниками представляється як процес, який складається з чітко визначеної поетапності виконання відповідних операцій та дій різного ступеня складності для отримання нових (оновлених) даних про стан об'єкта, процесу або явища, власне – інформаційного продукту. Метою, яку має за основу та чи інша інформаційна технологія – це обробка первинної інформації з допомогою цілеспрямованих дій та отримання необхідної користувачької інформації, а також отримання та обробка даних для їх подальшого аналізу і прийняття рішень про виконання певної дії [2, с. 43]. Відтак, інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, відображення і використання інформації в інтересах її користувачів [34, с. 109].

Відповідно до означених передумов у сучасному соціумі почала формуватися принципово нова ситуація не тільки в специфіці соціальної комунікації на рівні мас-медіа – індивід, але і у сфері мас-медіа – суспільство. В даному контексті ми повинні усвідомлювати, що надсучасні інформаційні технології та соціальні комунікації на сьогодні уже стали повноправною інформаційно-комунікаційною стороною нашого суспільного життя, що має чітко визначений соціальний характер, поєднує усі компоненти його суспільної сфери та визначає основні структурні компоненти сучасної суспільної діяльності. Саме у таких умовах починає набувати своєї актуальності соціалізація саме студентської молоді, як найбільш прогресивнішого прошарку нової еліти, яка покликана опанувати різноманітність та багатство інформаційного простору людства і вже ближчим часом визначатиме найбільш перспективні напрямки розвитку своєї держави та світу в цілому.

Сучасні дослідження особливостей соціалізації в інформаційному суспільстві представлені численими вітчизняними та зарубіжними науковими

розвідками. Це, зокрема дослідження особливостей психологічного впливу інформаційного простору на підростаючу особистість (Ю. Бабаєва, О. Войскунський, О.Смислова та інші), співвідношення реального й віртуального просторів (Н. Носов, О. Романов та інші), наявності та особливостей спілкування студентської молоді в інтернет просторі (Т.Карабін та інші), проблеми комп'ютерних та Інтернет залежностей (І. Голдберг, І. Гоян, Ф. Гудмен, С. Сторожук, Дж. Сулер, К.Янг та інші), феномену віртуальної особистості (Дж. Донат, Дж.В. Келі, Ш. Теркл та інші), дослідження впливу віртуального світу на підростаючу особистість (В. Бондаренко, І. Гоян, Т. Данилова та інші). Сучасні наукові студії представлені також проблемами співіснування та взаємозв'язку віртуального й реального світів, основ етики поведіння у інформаційному просторі, негативних впливів інтернет технологій на підростаючу особистість.

Також специфічні особливості процесу соціалізації в умовах інформаційного суспільства досліджували такі науковці. Як Г. Лактіонова, А. Рижанова, С. Савченко, Н. Гавриш, Н. Лавриченко, Р. Вайнола, Н. Заверіко, Л. Міщик, В. Оржеховська, А. Капська та інші. Вплив надсучасних медіа технологій на соціалізацію людини став предметом дослідження таких вчених, як В. Абраменкової, М. Бутиріна, Я. Гошовського, Є. Кудашкіна, В. Мудрика, В. Плешакова та інших. Також, поряд з цим доречно зауважити, що на даний час не існує комплексного дослідження впливу інформаційних технологій на соціалізацію студентської молоді.

Перш ніж перейдемо до розгляду особливостей процесу соціалізації студентської молоді в умовах інформаційного суспільства окреслимо зміст самого поняття «соціалізація», що походить від латинського слова *socialis* і означає – суспільний. Відтак, під соціалізацією ми будемо розуміти складний та тривалий процес включення індивіда до системи соціальних зв'язків і відносин, його активної взаємодії з оточенням, унаслідок якої індивід засвоює зразки поведінки, соціальні норми та цінності, які є необхідні для його успішної життєдіяльності у цьому суспільстві [9]. Суспільство з його основними потребами та характеристиками буде визначати особливості процесу

соціалізації підростаючої особистості. Це означає, що усі зміни сучасного соціуму будуть визначати основні критерії та норми життєдіяльності людини, включаючи також і основні умови її особистісної та професійної самореалізації.

Доречно зауважити, що процес соціалізації пов'язаний також із низкою інформаційних обмінів та взаємозв'язків між членами суспільства. Відтак, усі соціальні потреби також будуть пов'язані із інформаційними потребами. Процес задоволення таких інформаційних потреб із власне суспільно- інформаційних резервів покликаний забезпечити відповідний рівень соціалізації та сформувати і розвинути основні властивості підростаючої особистості. Таким чином, з точки зору особливостей суспільної соціалізації можна виокремити наступні запити на інформацію соціалізованої особистості:

1) Інформація, що забезпечує проходження первинної соціалізації – так званої стадії адаптації особистості до умов суспільства та одержання найпростіших обов'язкових знань про особливості свого існування у соціумі. Даний вид інформації підростаюча особистість, як правило, отримує від найближчого референтного середовища (батьки, родина, дошкільні заклади, школа, тощо);

2) Інформація, яка є вкрай необхідною для формування та розвитку підростаючої особистості, її індивідуальної інформаційної основи, яка визначатиме надалі її світоглядні позиції щодо власної оцінки усталених у соціумі норм поведінки. Такий рівень соціалізації більшістю дослідників визначають як проміжний і притаманний він, як правило, для підліткового та юнацького віку;

3) Інформація, яка насамперед, пов'язана із визначенням та реалізацією трудової функції людини, яка, як ми знаємо є однією із основних у загально-соціальному аспекті;

4) Інформація, яка є характерною для так званої після трудової стадії соціалізації людини. Дана інформація є необхідною людині, яка перебуває на заслуженому відпочинку і може виступати як ціннісна основа для осмислення людиною власного особистого та професійного досвіду, що стає вагомим

чинником у структурі загального внеску особистості у суспільно корисну діяльність на даному етапі соціалізації.

З позиції соціального функціонування дана інформаційна діяльність може розглядатися як процес розвитку системи взаємозв'язків у сучасному соціумі, що забезпечує динамічний поступ суспільства і людини. З швидким розвитком глобальної інформатизації сучасного суспільства надзвичайно швидко розвиваються новітні особливості усіх соціальних процесів, зростають темпи глобального звернення до формування єдиного соціального організму, що зобов'язаний функціонувати на основі інформаційної бази сучасного суспільства. Ця сучасна інформаційна база повинна формуватися і розвиватися внаслідок коопераційних процесів між усіма інформаційними складовими суспільства та збереженням усіх його суспільно значущих інформаційних ресурсів. Серед найбільш дієвих є усім відомі бібліотечні структури з їхніми бібліотечно-бібліографічними та читацькими формами соціалізації. На даному етапі розвитку людства сучасна бібліотечна установа як соціальний інститут є надзвичайно стимулюючою проміжною ланкою у сфері інформаційної соціалізації.

Цілком докорінно нову специфіку у процесі соціалізації особистості внесли електронні інформаційні інтернет-технології. У теперішніх умовах системної інформатизації неможливо уявити сучасне суспільство без новітніх інформаційно-комунікативних технологій. Саме інформаційно-комунікативні технології, як «сукупність програмних, технічних, комп'ютерних і комунікаційних засобів, які надають можливості входження до сучасного інформаційного простору з метою накопичення, аналізу, обміну вже існуючої інформації та створення нової» починають виступати як один із найпотужніших механізмів формування потреб, інтересів, бажань, поглядів та впливу на світогляд особистості [8, с. 1].

Всесвітня інформаційна мережа Інтернет на сьогодні є невід'ємною та основною рушійною силою розвитку сучасної цивілізації. Людство, завдячуючи Інтернет-технологіям отримало можливість сформувати та розвивати ефективні комунікативні зв'язки. Власне дана всесвітня Інтернет-мережа на сьогодні

здатна забезпечити безперебійний і негайний доступ до будь-яких інформаційних ресурсів та баз даних, при цьому забезпечуючи можливість повноцінного прийому, опрацювання та відправки різноманітних інформаційних ресурсів в реальному часі та надактивному режимі. Окрім швидкісних режимів значно зросла значущість змістовної частини Інтернету. Доречно також зазначити, що Інтернет став одним із сучасних випробувань нашого суспільства. З'явившись, як засіб суто технічної передачі відповідної інформації, сьогодні Інтернет трансформувався у надважливе соціальне та економічне явище, що поряд із безапеляційними великими плюсами для сучасного соціального розвитку приносить також значущі негативи, запобігання яким та їх нейтралізація вимагає цілеспрямованих, системних та об'єднуючих дій та зваженої реакції від людства загалом.

Дуже часто в Інтернет-просторі можуть зіткнутися з різноманітними онлайн-загрозами: шахрайством, онлайн-насиллям, негативним контентом і появою залежності від Інтернету. Дуже часто ще не сформована, незріла підростаюча особистість відчуває значні труднощі щодо орієнтації у сучасному інформаційному просторі та прийняття правильного вибору на його користь. Особливо це стосується сучасних мас-медіа, які не тільки покликані нести відповідну інформацію, задовольняючи при цьому відповідні зорові та емоційні потреби, але і можуть мати значний вплив на психічний і психологічний стан підростаючої особистості, на її соціалізацію.

Юна особистість, являючись основним користувачем сучасних інформаційних технологій, надзвичайно швидко і добре може їх засвоїти, напрочуд дуже легко може адаптуватися і пристосуватися до усіх технічних ноу-хау. Але, водночас, не маючи попередньо сформованого достатнього соціального досвіду дуже легко може стати жертвою різноманітних антисоціальних дій збоку людей, які пропагують девіантну поведінку тощо.

Важливою сферою подальшої професіоналізації для підростаючої особистості є її професійна підготовка. З розвитком сучасних технологій перед цією категорією молодих людей відкриваються різноманітні професійні можливості – це і пошук цікавих освітніх програм для навчання, участь у

різноманітних грантах, паралельне здобування інших професійних компетенцій, тощо. Сучасні інформаційні технології дистанційного навчання дають змогу студентській молоді здійснювати високопродуктивну освітню діяльність, поєднуючи її з первинною професійною діяльністю, реалізуючи при цьому, принцип безперервної професійної освіти. Надання такої можливості стало актуальним особливо сьогодні, в умовах пандемії, коли значна кількість молодих людей змушена навчатися у дистанційному режимі. Власне ці та інші умови навколишнього сьогодення та умови особистісної та професійної активності змушують підрастаючу особистість віднаходити відповідні особистісні ресурси для належної адаптації до цих змін, водночас, розвивати при цьому додаткові вміння та навички, нові взірці поведінки, які забезпечуватимуть їм процес позитивної соціалізації.

У сучасному інформаційному суспільстві на даний час окрім Інтернет-мереж важливої ролі набуває розвиток національного інформаційного простору. Під потреби сучасного суспільства на більш новітній рівень виходить трансформоване телебачення та мобільна телефонія, які швидкими темпами стають інтерактивними та володіють можливостями безпосередньої взаємодії з іншими користувачами у реальному часі. Саме ці можливості надають можливість студентській молоді залишатися активними суб'єктами сучасного інформаційного простору. Як наслідок, сучасні соціальні спільноти, у тому числі й кіберкомунікаційні, мають можливість формувати кіберкультуру як альтернативну субкультуру, яка більш адекватно відображає нові реалії інформаційного сучасного суспільства [27, с. 706–707]. Водночас, соціалізація студентської молоді в умовах інформаційного суспільства відбувається не лише під впливом ідеалів та цінностей національної спадщини, як це було за часів індустріального суспільства, але і норм, цінностей та ідеалів інших держав та регіонів світу, що не завжди у підсумку може гарантувати тільки позитивні наслідки для загальної громадянської єдності.

При розгляді особливостей соціалізації студентської молоді в умовах інформаційного суспільства варто звернути увагу ще на один важливий феномен Інтернет-простору – ігратизація. У свій час даний термін був

запропонований та впроваджений у наукову практику С. Кравченком, який наголошував, що поняття «ігратизація суспільства» покликане описати саме ті ситуації, які «характеризуються стиранням кордонів між об'єктивною та віртуальною реальністю, що веде до впровадження принципів гри, евристичних елементів у життєві стратегії». І саме в епоху інформаційного соціуму можна стверджувати, що віртуальне середовище починає надавати зворотний вплив на сьогодишню реальність, що у свою чергу, починає впливати на становлення основних життєвих стратегій та ціннісних орієнтацій підростаючої особистості. Загалом, дуже багато дослідників акцентують увагу на позитивних моментах використання Інтернет – технологій та говорять про користь ігор. Зокрема у сучасних наукових дослідженнях зазначається, що в багатьох людей, які професійно грають в ігри, які потребують швидкості їхньої реакції, значно зростає якість просторового сприйняття навколишньої дійсності.

Без сумніву, що позитивний вплив віртуального простору, як правило, залежить від конкретної діяльності, яку підростаюча особистість представляє у тій чи іншій мережі. Якщо не цілеспрямованої, то в будь-якому разі домінуючої (М'ясников І.). Сучасний віртуальний та Інтернет-простір світ сприяє реалізації творчого потенціалу підростаючої особистості, дає їй можливість отримати оцінку своєї безпосередньої діяльності з боку значущих і компетентних експертів. Професійне захоплення Інтернет-технологіями може сприяти більш ранньому включенню підростаючої особистості у соціальну діяльність. Саме за допомогою Інтернет-ресурсів студентська молодь має можливість брати участь в соціально-економічному, культурному, політичному та науковому житті суспільства.

Підводячи підсумок зазначимо, що з однієї сторони соціалізація підростаючої особистості в умовах інформаційного суспільства є інноваційним феноменом, а з іншої – уже давно стала невід'ємною частиною соціалізації сучасної молоді людини, потужним рушієм та фактичною реальністю науково-технічного, економічного та соціального поступу людства загалом.

I.2. Роль медіа-простору в процесі соціалізації підростаючої особистості

Швидкий поступ інформаційно-комунікаційних технологій відкриває перед сучасною людиною безперебійний доступ до усіх надбань, якими може похвалитися сучасне суспільство. Тож однією із характерних особливостей сучасного інформаційного простору стає домінування візуального сприйняття, що обумовлює відповідні суперечності між затребуваністю смислової інтерпретації інформації та її такими специфічними, зовнішніми ознаками, як привабливість, всеохоплюваність, видовищність тощо. Разом з цим стає актуальною проблема незахищеності людської свідомості, можливості її маніпуляції у сучасному інформаційному просторі, втрата соціальної ідентичності особистості тощо.

Сучасні наукові студії поняття «медіа-простір» інтерпретують враховуючи сучасні фундаментальні положення з філософії, культурології, соціології таких дослідників як Н. Лумана, М. Маклюєна, Ж. Бодрієра, У. Ліпмана, Е. Ноель-Ноймана, М. Нардорфа та інших, згідно яких сучасний медіа-простір постає як соціокультурний простір, який починає характеризуватися уже як надіндивідуальна реальність, яка у своїй основі починає складатися із відповідних, структурованих соціальних стосунків (Е. Дюркгейм) та соціального простору, який у свою чергу теж містить сукупність відповідних підпросторів, або полів, у якому групи агентів відповідають за конструювання відповідного бачення світу (П. Бурдьє) та результат соціальних взаємодій (Г. Зіммель). Також до основних елементів медіа-простору такий дослідник, як Г. Маклюєн пропонує включати такі як: пресу, телефон, радіо, кіно, телебачення, комікс, ігри, різноманітні рекламні повідомлення тощо, тобто усе, що пов'язано із комунікацією. [16, с. 14].

Доречно зазначити, що сучасні умови існування інформаційного суспільства пропонують розглядати медіа-простір як засіб формування та поширення громадської думки, а також один із механізмів включення людини у сучасні комунікативні взаємозв'язки. Тож, з однієї сторони, медіа-простір покликаний забезпечити надзвичайно швидкий доступ до усіх інформаційних

надбань людства, а з іншої – досить сильно розширює та покращує індивідуальні можливості людини, роблячи її супер поінформованою і швидкою у плані прийняття відповідного рішення на підставі отриманої достовірної інформації. Таким чином, визначена і встановлена інформаційним суспільством суперечливість медіа-простору як відповідного соціокультурного феномену зумовлює необхідність врахування як позитивних, так й негативних чинників його впливів на різних рівнях та сферах суспільного життя.

Отож сучасний медіа-простір, згідно бачення Б. Потятиника може бути охарактеризованим за такими ознаками, як: - поєднання медіа-подієвості із об'єктивною реальністю, структурування практично усіх форм життєдіяльності людини (соціально-політична, соціокультурна, виробнича, освітня тощо); - медіа як засіб соціального програмування, реалізації соціо-інженерних проєктів; - незахищеність людини перед негативною інформацією, що зумовлена апеляцією до підсвідомості, ініціюванням розігрування у свідомості сценаріїв утілення бажань, експлуатацією та деформацією психологічних ресурсів особистості; - ілюзія включеності в соціальний простір, комунікацію; - подолання межі між реальним та віртуальним, що зумовлює суперечливе відчуття залученості до насиченого соціального буття, привчає жити серед віртуальних образів, віртуальних цінностей, забезпечує компенсацію реальних почуттів та переживань, створює умови для романтизації насильницьких стереотипів поведінки тощо [25, с. 124 – 169].

Як стверджують такі науковці, як Дж. Верч, Дуранов, М. Лапін, В. Ларцев, П. Сорокін, Г. Чернов, Т. Яблокова та інші сучасні дослідження медіа-простору як важливої складової процесу соціалізації підростаючої особистості повинні враховувати, насамперед, основні положення соціокультурного підходу як одного із провідних методологічних принципів, який представлений у сучасній соціогуманітарній парадигмі. Даний соціокультурний підхід напряму пов'язаний із сучасними уявленнями про соціальні інститути як складні соціокультурні об'єкти, структурні компоненти яких обумовлені накопиченим історичним соціокультурним досвідом діяльності, досвідом поведінки людей, особливостями їхньої взаємодії, - що у

підсумку повинні забезпечити відтворення усього набутого людством соціального досвіду. Власне у розрізі соціокультурного підходу медіа-простір може бути представленим як цілісність із такими специфічними особливостями, як: цілісність, динамізм, варіативність, діапазон ресурсів, наявність соціо-нормативних настанов, вимог, конвенцій тощо.

На наш погляд, доречно привернути увагу ще до однієї позиції, яка посилює актуальність даного соціокультурного підходу в контексті вирішення завдань соціалізації підростаючої особистості в сучасному медіа-просторі. Так М. Мід запропонувала різні варіанти культури, яка, на її переконання, характеризує той чи інший проміжок історичного часу. За її термінологією сьогодення можна інтерпретувати як префігуративну культуру. Власне, як стверджує М. Мід даний тип може виникати на основі глобальних інформаційних, технічних, соціальних, політичних змін, швидкісні та масштабні ресурси яких не варто порівнювати із минулими історичними періодами. Як наголошує дослідниця, інформаційні технології сформували зовсім інакший життєвий простір не тільки для дорослих, але й для дітей. Інформаційний простір став набагато доступнішим та зрозумілішим для підростаючого покоління. І цілком доречно, що сучасну молодь називають саме «цифровими аборигенами». Підростаючій особистості, як наголошує М. Мід необхідно вирішувати кожен життєву ситуацію творчо, самостійно ухвалювати рішення й нести за них відповідальність». І саме усі ці та інші вимоги мають бути у більшій мірі імplementовані у процес соціалізації сучасної студентської молоді з урахуванням усіх новітніх особливостей інформаційно-комунікативного медіа-простору.

Здійснюючи узагальнення розглянутих вище підходів щодо визначення сутності соціокультурного підходу можемо зробити наступні висновки щодо його використання у вирішенні завдань соціалізації студентської молоді в сучасному медіа-просторі. Насамперед, підростаюча особистість повинна розглядатися тільки як активна (*homo activus*), багатомірна біосоціокультурна істота та як суб'єкт діяльності. Її соціальний розвиток відбувається під впливом різних рівнів та форм взаємодії у сучасному Інтернет-середовищі. Процес

медіакомунікації може бути опосередкований різними культурними особливостями учасників різних соціальних спільнот. Особливості організації та характер взаємодії в медіа-просторі є основою для встановлення різних форм соціальної взаємодії особистостей юнацького віку та формування певного типу їх соціокультурної орієнтації.

До основних характеристики сучасного медіа-простору вітчизняні науковці відносять кіберсоціалізацію, медіасоціалізацію, а також Інтернетсоціалізацію особистості. Вперше термін «кіберсоціалізація» було введено у науковий вжиток російським дослідником В. Плешаковим. Пізніше даний термін набув свого обґрунтування у працях таких дослідників, як О. Кудашкіна [13], М. Угольков та інші. Теоретичні та методологічні проблеми Інтернет-соціалізації є у центрі уваги дослідника А. Лучинкіна [14], а соціалізацію в агресивному медіа-середовищі досліджує О. Петрунько [20].

Даючи визначення кіберсоціалізації В. Плешаков зауважує, що це соціалізація особистості в кібер-просторі, це процес змін структури самосвідомості особистості, що відбувається під впливом і в результаті використання нею сучасних інформаційних і комп'ютерних технологій в контексті життєдіяльності. Своєю соціалізацією чого впливу Інтернет-середовище набуває у результаті імплементації особистості у процеси комунікації з віртуальними складовими соціалізації, що зустрічаються особистості у глобальній мережі Інтернет (у соціальних мережах, у процесі листування, у чатах, блогах, on-line-іграх тощо). Відповідний «кіберсоціальний досвід», як стверджує Н. Сергієнко формується на основі залучення людини до різних соціальних мереж. Власне, як сучасний соціокультурний феномен соціальні мережі на сьогодні характеризуються різними. Водночас і суперечливими ознаками. Соціальні мережі, з однієї сторони дають можливість сучасній людині поширити свою соціальну комунікацію, забезпечуючи при цьому інтерактивний характер міжособистісного спілкування, а з іншої, на превеликий жаль, мають сильні можливості загострювати соціально-психологічні проблеми, які, насамперед. Можуть бути пов'язані із маніпулятивною основою та призначенням сучасних медіа-засобів.

Специфічні характеристики процесу соціалізації у юнацькому віці багато в чому можуть визначатися саме основними рисами даного вікового періоду, серед яких, насамперед, можна виокремити такі як: формування усталених форм поведінки та способів емоційного реагування на відповідні життєві ситуації; подальший розвиток особистісного «Я», набуття нової соціальної позиції - студента; перебудова механізмів самоконтролю; розширення кола осіб для спілкування; потреба у особистісному самоствердженні; змістовна орієнтація на свої потенційні можливості; домінуюча потреба в афіліації та інші.

Сучасне студентство щодо значущості в системі спілкування надає Інтернет мережам друге місце після безпосереднього особистого спілкування (це різні соціальні сайти соціальних мереж (Facebook, Телеграм), відеохостинги (Youtube)). Власне такі соціальні мережі надають студентам розширені можливості для опосередкованого діалогу «юнак– комп'ютер – юнак». Згідно останніх досліджень такий спосіб спілкування відносно простий та дешевий, і це забезпечує можливість доступу до нього осіб із середнім та низьким рівнем матеріального забезпечення. Водночас, при усіх негативних впливах та існуючих застереженнях щодо різних контактів в Інтернет-просторі доречно зауважити, що саме Інтернет простір значною мірою сприяє формуванню у студентів вміння вибрати та програти відповідну соціальну роль, що може відповідати їхнім соціальним очікуванням, а також соціальному ідеалу. Власне, комунікація у різних соціальних мережах покликана задовільнити різні потреби осіб студентського віку, зокрема такі як: пізнавальні, самоосвітні та комунікативні. Водночас, як ми уже відзначали раніше, поряд із наявними позитивними рисами соціальної взаємодії осіб юнацького віку в мережі Інтернет, можна виокремити і певні негативні чинники таких контактів. Це, насамперед, так звана «сурогатність» таких взаємодій; власне це прямий поступ від «живого» спілкування, це відповідна ізолюваність при так званій значній «включеності» в Інтернет-товариство та інші. Отож, «включення» осіб юнацького віку у різні соціальні мережі, на сьогодні, є реальним фактом сучасного процесу соціалізації.

До основних характеристики сучасного медіа-простору як соціокультурного середовища необхідно віднести такий конструкт як «повсякденність». Оскільки на підставі спільних цінностей і при реальній взаємодії суб'єктів відбувається відповідна комунікація. Звідси, сучасний медіа-простір може бути охарактеризований такою ознакою, як «хронотопність», яка дає можливість розглядати взаємодію всіх учасників за відповідною формулою: «тут і тепер». Також доречно з акцентувати, що соціальна детермінанта медіапростору а ж ніяк не може бути представлена як якийсь гіпотетичний конструкт, оскільки студенти вступають у надзвичайно складні соціальні стосунки, які персоніфікують свої соціальні цінності та відтворюють основні норми поведінки, які вимагає соціальний простір.

Медіа - та інтернет-простір відкриває для осіб юнацького віку широкі можливості для пошуку, насамперед, референтної для них групи, що має надзвичайно важливе значення для набуття соціального досвіду, самоствердження та самореалізації. Відповідна референта група, згідно твердження американського соціолога Г. Хаймена – це та соціальна група, на яку індивід, як правило, орієнтує свою поведінку. Власне у соціальних мережах юнаки можуть приєднатися як до «компаративної», так і до «нормативної» референтної групи. Також доречно зауважити, що сучасна молодь юнацького віку відчуває певні проблеми у визначенні чітко референтних груп, які можуть ставати для них певним еталоном поведінки, а також відповідною моделлю для формування своїх поглядів, цінностей, ціннісних орієнтацій, ідеалів, переконань, тощо.

Залученість студентської молоді у різні проекти соціальних мереж створює відповідне «поле соціальних проб», яке дозволяє підростаючій особистості бути включеною у відповідну спеціально організовану діяльність на основі їхнього вибору адекватної ситуації та взірця поведінки. Дане поняття «поле соціальних проб», розуміється як сукупність актуальних («тут і тепер») різних мотиваторів активності, що мають можливість застосовуватися суб'єктом. Також відповідні проблеми соціалізації студентської молоді у

медіа-просторі окреслюють відповідні питання щодо їхньої Інтернет-безпеки, так звану програму «Безпечний Інтернет» [7].

Отож, підводячи підсумок, зазначимо, що на даний час медіа-простір виконує важливі функції у процесі соціалізації сучасного студентства (інформативну, регулятивну, виховну, тощо), та створює відповідні можливості для пошуку відповідних референтних груп. Сучасний медіа-простір характеризується, водночас, і значними соціалізаційним інтенціями, а також і відповідними ризиками. Відтак основними завданнями громадськості повинні стати оптимізуючи чинники негативного впливу медіа-простору на підростаючу особистість із забезпеченням відповідної Інтернет безпеки. Також досить дієвими повинні стати різнопланові психолого-педагогічні дії з боку батьків, викладачів, громадськості щодо формування у студентської молоді відповідних навичок культури мережевої взаємодії.

I.3. Особливості впливу інформаційних технологій на соціалізацію осіб юнацького віку

Як було уже наголошено у попередніх розділах на даний час спостерігається надзвичайно швидкий та інтенсивний розвиток інформаційних Інтернет-технологій. Новітні інформаційні технології швидкими темпами імплементуються в усі сфери життєдіяльності людини, а у більшості з них, починають займати релевантні позиції і у підсумку – докорінно видозмінюють та трансформують весь суспільний простір. На цьому фоні надзвичайно представницькою представляється всесвітня глобальна мережа Інтернет, яка позиціонується як надпотужна база різноманітної інформації, яка є не тільки результатом діяльності людини, але і стає її нагальною потребою, задоволення якої мотивує сучасну людину якнайбільше часу проводити у просторах інтернету.

Отож, надпотужніший процес інформатизації, яким характеризується сучасне суспільство обумовлює перехід людства на новий етап свого розвитку і цілком закономірно виникає можливість ідентифікації сучасного соціуму як постіндустріального. Разом з цим, передбачаючи усі виклики, якими може бути наділене сучасне інформаційне суспільство цілком закономірно постає наступне запитання: наскільки доречним та безпечним у плані впливу на психіку людини є такий інтенсивний розвиток інформаційних технологій? Оскільки, як ми знаємо, найвищою цінністю для будь-якого суспільства є людина з її неповторною індивідуальністю.

У цьому руслі гуманітарні складові культури інформаційного простору не раз ставали об'єктом досліджень таких сучасних науковців, як А. Александрова, В. Афанасьєва, Д. Белла, В. Біблера, Б. Єрасова, Ф. Майора, Д. Несбіта, П. Ебурдіна, О. Тоффлера, Р. Вілсона, А. Урсул, Е. Фромма, В. Шейко, Ю. Шредера та багатьох інших, які наголошували, що основною детермінантою цієї інформаційної культури виступає її глобальність, як стійке взаємопроникнення різних складових культур [35, 164].

Наявний потенціал інформаційно-комунікаційних технологій спрямовують підростаючу особистість на засвоєння цінностей та еталонів інших культур, цим самим мотивуючи на вихід людини за межі наявного культурного ареалу, у якому вона, як правило перебуває [19, С. 501]. В цьому аспекті найбільш тривожним є саме зміст деструктивного впливу інформаційного суспільства на підростаюче покоління, психічний устрій якого є надзвичайно сенситивним до будь-яких зовнішніх впливів.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та всесвітньої мережі інтернет обумовив початок самостійного формування підростаючою особистістю власного інформаційного поля комунікації, яке на даний час почало приймати різноманітні форми, зокрема такі як форуми, інтернет-віртуальні спільноти, фото, аудіо та відеотворчість, SMS-повідомлення, мобільні комунікації, блоги та інші. В цілому, з позитивного боку така інформаційна активність молоді людини дозволяє їй долати різнопланові психологічні бар'єри, стаючи при цьому більш успішнішим та самостійнішим,

ніж у реальному житті. Не у далекій перспективі означені чинники цілком можуть стати висхідними пунктами у концепції соціалізації та виховання підростаючої особистості засобами інформаційних технологій.

Водночас, поряд із безапеляційними позитивними характеристиками, якими наділена сучасна всесвітня Інтернет-мережа, на даний час існують досить серйозні занепокоєння з боку науковців щодо негативного впливу сучасного Інтернет-простору на психіку та здоров'я молодої людини. Надзвичайно актуальною на сьогодні. Як ми уже зазначали раніше є проблема соціалізації, зокрема у юнацькому віці, коли відбувається активне довершення формування особистісних властивостей та якостей підростаючої особистості.

Провівши детальний аналіз представленої у вільному доступі відповідної літератури ми виділили наступні позитивні та негативні чинники впливу сучасних інформаційних технологій на формування ціннісних орієнтацій студентської молоді. Зокрема, до *позитивних параметрів* впливу слід віднести:

1. Освітні параметри.

У сучасних освітніх реаліях, які здекларовані, в тому числі і ситуацією ковід-19 та переходом вищих навчальних закладів на дистанційну форму роботи сучасні університети почали широко використовувати різноманітні електронні підручники, курси лекцій, тестування, тощо. З одного боку такі дії викликані ситуацією, що пов'язана із наслідками даної пандемії, з іншого - розуміється, що запровадження такого виду інформаційних технологій достеменно покращить ситуацію, пов'язану із пошуком та обробкою відповідної інформації, яка є необхідною для повноцінної навчальної та наукової діяльності. На даний час в інформаційному освітньому просторі досить потужно функціонують такі інформаційні ресурси як, Coursea, Prometheus, EdEra та багато інших дозволяючи сучасному студенту отримувати відповідну інформацію і здійснювати повноцінну навчальну та наукову діяльність у комфортних домашніх умовах. Не менш цікавими та популярними серед студентської молоді є різноманітні інтерактивні освітні ресурси із вивченням іноземної мови, проходження різноманітних за тематикою тренінгових програм, вебінарів, тощо.

Окрім потужного освітнього потенціалу інформаційні технології та сучасні інтернет – ресурси дозволяють сучасному студентству бути у курсі усіх подій, які відбуваються у світі.

2. Комунікативний потенціал.

При розкритті суті питання впливу інформаційних технологій на підростаючу студентську аудиторію, насамперед про що може іти мова – це можливості спілкування у різноманітних на сьогодні соціальних мережах. Окрім потужного освітньо-наукового потенціалу соціальні мережі дають можливість підростаючій особистості розширити коло своїх друзів, однодумців, прихильників і забезпечити процедуру безпосереднього спілкування не дивлячись на тисячі кілометрів, які можуть розділяти партнерів по спілкуванню. Окрім цього надсучасні інформаційні технології, які ми можемо спостерігати у всесвітній мережі інтернет, до прикладу різноманітні онлайн-перекладачі дозволяють забезпечити та покращити процес спілкування різними мовами [35].

3.Різнавально-туристичний ресурс.

Сучасна туристична галузь, окрім напрацьованих цікавих туристичних маршрутів може запропонувати сучасному туристу здійснити не менш пізнавальні та цікаві за змістом подорожі до найбільш віддаленіших куточків світу не покидаючи стіни рідного дому. Сучасний турист у режимі реального часу із використанням онлайн-відео-ресурсу взмозі переглянути цікаву історичну виставку живопису у якомусь всесвітньо відомому музеї, чи здійснити не менш цікаву мандрівку на загублений острів. Сучасний інформаційний інтернет-ресурс взмозі задовільнити на сьогодні найвибагливішого дослідника старовинних пам'яток, чи підкорювача сніжних гірських вершин.

4. Розширення професійних вподобань.

Із стрімким ростом Інтернет-технологій прямо пропорційно зростали показники появи нових професій та спеціальностей, які водночас вимагали від освітніх закладів навчання та підготовку тих, хто міг би забезпечити стрімке їх належне працевлаштування та просування кар'єрними сходами. Поряд з цим, Інтернет-технології впритул підійшли про вирішення проблеми безробіття

та перекваліфікації виробничих кадрів. Сучасний Інтернет простір дозволяє на даний сам організувати цілі корпорації у роботі із змішаним типом, де більшість її працівників можуть перебувати на віддаленому робочому місці за тисячі кілометрів від основного офісу компанії і при цьому забезпечувати безперебійний доступ до усіх виробничих потужностей компанії. У даному аспекті сучасна студентська молодь отримала можливість і додаткового стабільного заробітку. На сьогодні найбільш поширенішими для молоді є виконання різноманітних замовлень рерайту та копірайту, написання різноманітних інформаційних повідомлень, відгуків, статей, тощо. Як засвідчує сучасна статистика більше десятка затребуваних на сьогодні робіт ще зовсім не існували і були відсутні у відповідних переліках. Так у цю гарячу десятку увійшли, насамперед, логісти, IT-фахівці, керівники різноманітних IT-проектів, фахівці з нанотехнологій, тощо (Яременко І. А.). Власне на сьогодні більшість провідних університетів намагаються передбачити швидкі темпи розвитку інформаційних технологій пропонуючи своїм слухачам сучасні освітні програми для навчання та формування тих компетенцій, які будуть затребувані уже завтра.

6.Сфера відпочинку та дозвілля.

Як говорять у народі: «не хлібом єдиним». Із появою сучасних інформаційних технологій та розширення можливостей всесвітньої мережі Інтернет студентська молодь, окрім навчально-пізнавального ефекту має можливість бути залученою до проведення свого вільного часу та розширення сфери дозвілля відвідуючи різноманітні блоги, форуми, чати, Інтернет-магазини, сайти з музикою та відео, тощо. Студентська молодь на сьогодні стає надзвичайно мобільною та комунікабельною, сприймаючи одночасно і великі обсяги інформації і вміло відсіюючи другорядне і непотрібне від головних своїх інтересів та пріоритетів, що робить її, напрочуд, дієздатною та конкурентоспроможною по відношенню до старшого і більш досвідченого покоління.

Підсумовуючи вище представлені позитивні параметри впливу сучасних інформаційних технологій та всесвітньої мережі Інтернет на підростаючу

особистість доречно зауважити, що однозначно такі переваги інформаційного простору роблять сучасного студента більш комунікабельною та мобільною особистістю, здатною адекватно і швидко реагувати на усі виклики сучасного соціуму і здійснювати цілком правильні відповідні дії та вчинки, проявляючи при цьому відповідні моральні, схвалені у соціумі активності. Як результат – відбувається належне формування відповідних цінностей, світоглядних установок, формується відповідний практичний досвід, що у свою чергу сприяє покращенню процесу соціалізації підростаючої особистості.

Що стосується *негативних чинників* впливу сучасних інформаційних технологій на світоглядні установки студентської молоді то серед них можна виділити наступні параметри:

1. Соціальні мережі як форма соціалізації студентської молоді.

У житті підростаючої особистості соціальні мережі займають надзвичайно важливий сегмент. З одного боку це дієвий спосіб безперервної комунікації з однодумцями, друзями та просто знайомими. На перший погляд у цьому не видно ніяких особливих застережень. Групи за інтересами, цікаві музичні портали, розважальні інтерактивні веб-сайти, де студентська молодь має можливість у повній мірі задовольняти свої потреби. Водночас. З другого боку, постійне перебування в віртуальному просторі стає загрозою для втрати процесу безпосереднього спілкування, при якому буде втрачатися цінність спілкування не як засобу передачі і отримання відповідних даних, а як духовного процесу спілкування. На перший план виступає небезпека втрати зацікавленості молодими людьми цінностей реальної та безпосередньої взаємодії. На відміну від яскравих барв віртуального світу реальне життя поступово втрачатиме основний зміст свого призначення.

2. Інформаційні технології як чинник соціально-деструктивної інформації.

Всесвітня Інтернет-мережа на сьогодні, окрім цілком визначеної позитивної складової впливу на підростаючу особистість характеризується великою ймовірністю негативного впливу: різного роду кримінальна та антигуманна інформація, шахрайська, нав'язлива реклама, просування

антиукраїнського контенту, тощо спотворюють і усталені загальнолюдські та європейські цінності та пріоритети, породжуючи цим самим ситуацію «все правдивості» та вседозволеності. Без належного контролю з боку батьків та держави підрастаюча особистість, інколи, не в змозі зорієнтуватися з таким станом речей, що у підсумку значно підсилює дезорганізаційні моменти світосприйняття навколишньої дійсності. Відтак. На перший план виходить застереження щодо більш скурпульознішого і відповідальнішого ставлення з боку молоді до впливу різноманітної інформації. При нагоді тут мали б стати організовані з боку держави та вищих навчальних закладів різні освітні курси та навчальні програми, які б мали на меті формувати у студентської молоді медіа грамотність та культуру поведіння у всесвітній мережі Інтернет.

3.Хакерські та шахрайські дії у соціальних мережах.

Ситуація із віддаленістю робочого місця і важкістю відслідковування істинності заявленої для комунікації людини створює ілюзію вседозволеності та безнаказаності для молодої людини і мотивує її на різні способи збагачення за чужий рахунок. Основними правопорушеннями та злочинами, якими на сьогодні багатий інформаційний простір – це добування та обмін чужої інформації, створення та поширення небезпечних програмних ресурсів, злом особистих аккаунтів, сайтів, обмін інформацією щодо чужих банківських карт, тощо. У більшості таких правопорушень та злочинів основна проблема даного явища полягає в тому, що серед молоді належним чином відсутня будь-яка профілактична робота, яка б мала на меті застерігати та унеможливити підрастаюче покоління від здійснення таких правомірних дій.

4.Загроза фізичному та психічному здоров'ю.

Як засвідчують сучасні медичні дані існує велика загроза нашому фізичному та психічному здоров'ю від неконтрольованого споживання інформаційних послуг та надмірного перебування у просторах всесвітньої мережі Інтернет. Досить тривале перебування перед монітором комп'ютера здатне не тільки нанести шкоду фізичному здоров'ю підрастаючої особистості, псуючи при цьому поставу, зір, тощо, ці та інші чинники мають також неабиякий вплив на психічне здоров'я молодої людини. Перебуваючи більшість

часу у комп'ютерному задзеркаллі молодій людині важко адаптуватися до жорстких реалій навколишньої дійсності: вони з часом стають роздратованими, агресивними, надмірно збудливими та цілком асоціалізованими у реаліях сьогодення. Надмірне захоплення новітніми гаджетами і постійне перебування у віртуальному просторі загрожує підростаючій особистості стати у підсумку нездоровою людиною, а відтак не цілком адекватним представником нового покоління людей.

5. Інформаційні технології як детермінанта несамостійності підростаючої особистості.

Не заперечним є той факт, що нові досягнення в інформаційних технологіях роблять наше життя набагато комфортніше в плані задоволення різноманітних потреб. Однак, на сьогоднішній час так звані «розумні технології» мають визначальний вплив на рефлексуючу і ціле спрямовуючу складові підростаючої особистості. Молодій людині, яка більшість своїх особистих життєвих активностей забезпечує функціонуванням новітніх комп'ютерних технологій стає все важче самостійно мислити і приймати індивідуально-виважені та спрогнозовані до наслідків вчинки. Досить часто молода людина, яка є споживачем новітньої комп'ютерної індустрії зовсім не задумується і критично не ставиться до отриманої з боку різноманітних Інтернет-ресурсів інформації, - цим самим формуючись і розвиваючись як не рефлексуюча, безвольна підростаюча особистість.

6. Формування Інтернет-залежності підростаючої особистості.

Ще у 1994 році відомий американський психолог Кімберлі Янг, на вебсайті університету розмістила свій опитувальник, на який отримала більше 500 відповідей респондентів, з яких близько 400 осіб відповідно до означеного парламенту були зараховані до групи користувачів з відповідною інтернет-залежністю. Інтернет-адикцію Кімберлі Янг діагностувала на підставі п'яти позитивних відповідей, фокусуючи увагу на залежності саме від інтернету, зокрема: «чи відчували Ви колись потребу збільшити тривалість перебування в мережі?»; «Чи у Вас були уже спроби контролювати, обмежити чи припинити використання інтернету?»; «Чи використовуєте Ви перебування у

всесвітній мережі з метою відволікання від проблем чи поганого настрою?», та інші. Відтак, людина вважається інтернет-залежною у разі п'яти чи більше позитивних відповідей на ці запитання.

Як засвідчують новітні дані лікарів, які працюють у психологічних центрах, їхні пацієнти мають хімічний дисбаланс мозкової діяльності. Під час перебування в Інтернеті наш мозок продукує органічний компонент НТ, основна мета якого передати відчуття ейфорії або депресії по всьому тілу. У тому випадку, коли величина даного чинника занадто велика, у людина складається враження володіння супер можливостями. Перебуваючи постійно у такому при піднесеному та продуктивному стані в підростаючої особистості поступово формується Інтернет-залежність. На даний час, за найскромнішими підрахунками психологів число таких залежних осіб обчислюється мільйонами.

Отож, неможливо відразу і однозначно відповісти на запитання: сучасні інформаційні технології – це зло чи благо? З одного боку – це незаперечний потенціал для всеохоплюючого розвитку молодої людини, - з другого – значний ресурс і для деформації особистості. Відтак, сучасні інформаційні технології мають трансформуючий вплив на процес соціалізації студентської молоді, змінюючи та урізноманітнюючи усталені цінності, ідеали, потреби, світоглядні бачення щодо навколишнього середовища та інших людей, а також видозмінюють поведінкові активності.

Інформаційні технології – це надзвичайно дієвий засіб, що сприяє становленню підростаючої особистості, посилюючи при цьому загальну диференціацію у молодіжному середовищі: більш активніші і світоглядно зрілі користувачі використовуючи позитивний потенціал сучасних інформаційних технологій, стають ще активнішими, а ті особистості, які обирають негативні параметри інформаційного простору стають більш пасивнішими та деградують як особистості.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ І

Підводячи підсумки першого розділу доречно зауважити, що аналіз різних підходів щодо розуміння сутності інформаційного суспільства дозволяє нам зробити висновок про те, що інформаційне суспільство – це принципово інший рівень в історії людської цивілізації, основними детермінантами якого виступають теоретичні знання, інформація та інформаційні технології. Саме ці чинники на сьогодні є провідними цінностями майбутнього поступу суспільства, визначаючи при цьому відповідні орієнтири трансформації соціальних зв'язків та комунікації між людьми.

Найбільш сенситивною для впливу інформаційних технологій є сучасна молодь – як найбільш динамічна спільнота нашого соціуму. Виходячи з цього, найбільш актуальною проблемою сучасності є дослідження впливу сучасних інформаційних технологій на соціалізацію підростаючої особистості.

Цілком закономірно, що загальносуспільну значущість приймає на себе вікова група від 18 до 35 років у якій представлений найзмістовніший культурно-творчий період життя людини. Саме у таких умовах починає набувати неабиякої актуальності соціалізація найбільш прогресивної складової частини людства – студентської молоді, яка сприймаючи та опановуючи впливи сучасних інформаційних технологій у найближчій перспективі визначатиме перспективи розвитку країни.

Під соціалізацією ми розуміємо складний та тривалий процес включення індивіда до системи соціальних зв'язків і відносин, його активної взаємодії з оточенням, унаслідок якої індивід засвоює зразки поведінки, соціальні норми та цінності, які є необхідні для його успішної життєдіяльності у цьому суспільстві.

Специфічні характеристики процесу соціалізації у юнацькому віці багато в чому можуть визначатися саме основними рисами даного вікового періоду, серед яких, насамперед, можна виокремити такі як: формування усталених форм поведінки та способів емоційного реагування на відповідні життєві ситуації; подальший розвиток особистісного «Я», набуття нової соціальної позиції - студента; перебудова механізмів самоконтролю; розширення кола осіб для спілкування; потреба у особистісному самоствердженні; змістовна орієнтація на свої потенційні можливості; домінуюча потреба в афіляції та інші.

Суспільство з його основними потребами та характеристиками буде визначати особливості процесу соціалізації підростаючої особистості. Це означає, що усі зміни сучасного соціуму будуть визначати основні критерії та норми життєдіяльності людини, включаючи також і основні умови її особистісної та професійної самореалізації.

З однієї сторони соціалізація підростаючої особистості в умовах інформаційного суспільства є інноваційним феноменом, а з іншої – уже давно стала невід’ємною частиною соціалізації сучасної молоді людини, потужним рушієм та фактичною реальністю науково-технічного, економічного та соціального поступу людства загалом.

Підростаюча особистість юнацького віку повинна розглядатися тільки як активна (*homo activus*), багатомірна біосоціокультурна істота та як суб’єкт діяльності. Її соціальний розвиток відбувається під впливом різних рівнів та форм взаємодії у сучасному Інтернет-середовищі.

Особливості організації та характер взаємодії в медіа-просторі є основою для встановлення різних форм соціальної взаємодії особистостей юнацького віку та формування певного типу їх соціокультурної орієнтації.

На даний час медіа-простір виконує важливі функції у процесі соціалізації сучасного студентства (інформативну, регулятивну, виховну, тощо), та створює відповідні можливості для пошуку відповідних референтних груп.

Сучасний медіа-простір характеризується, водночас, і значними соціалізаційними інтенціями, а також і відповідними ризиками. Відтак основними завданнями психологічної та педагогічної галузей та громадськості повинні стати оптимізувати чинники негативного впливу медіа-простору на підростаючу особистість із забезпеченням відповідної Інтернет безпеки.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

2.1. Концепція, основні етапи, вибірка та інструментарій емпіричного дослідження

Згідно проведеного теоретичного аналізу особливостей соціалізації студентської молоді, який представлений у розділі 1, ми дійшли висновку, що соціалізація – це досить динамічний та складний соціальний феномен, при якому особистість юнацького віку має можливість здобувати та розширювати сукупність усіх своїх соціальних властивостей та якостей. Також у новітньому закладі вищої освіти даний процес аж ніяк не зводиться виключно до засвоєння відповідних знань, та формування необхідних вмінь та навичок. На сьогодні надзвичайно актуальними стають питання особистісного розвитку підростаючої особистості, насамперед її індивідуальності та суб'єктності. Також у процесі соціалізації сучасні студенти мають можливість долучитися до засвоєння і відтворення не тільки представлених у соціумі гуманістичних цінностей, але й також мають можливість наблизитися до найвищої міри соціального розвитку – здатності до творчої соціальної активності.

Власне специфічною особливістю соціалізації студентської молоді, як було констатовано раніше, є її органічна імплементація щодо цілісності усього навчально-виховного процесу, що, у свою чергу, визначає відповідний управлінський характер менеджменту вищої освіти, який відбувається не безпосередньо, а опосередковано – через організацію самого навчально-виховного процесу. Тож, процес соціалізації в умовах новітніх зрушень та демократичної трансформації у системі вищої освіти обумовлює процедуру надання підростаючій особистості юнацького віку більших прав та в обов'язків, що у свою чергу трансформує та видозмінює усталене співвідношення між прагненнями студентської молоді та, власне, своїми реальними можливостями щодо їхньої успішної реалізації.

Також нами було встановлено, що успішна соціалізація студентської молоді може бути зумовлена різними факторами, зокрема такими як: існуванням нормативного статусу особистості, тобто попередньо сформованих уявлень про природу та можливості людини. Цей особистісний статус може

приймати, щонайменше, два основні виміри, зокрема, перший – це уявлення про те, що представляє являє собою сама дитина від початку свого народження, і по друге – якою вона може і повинна стати в результаті дії виховних впливів та навчання. Власне такий взірець наскрізно представлений у різноманітних релігійних, філософських, психолого-педагогічних текстах, культурі, тощо. Кожне сучасне суспільство намагається мати вплив та формувати своїх членів відповідно до ідеалів (канонів) власної культури. Звідси і сам процес соціалізації відбувається в оточенні різноманітних соціальних інституцій, як відповідних агентів соціалізації, які, у свою чергу, насамперед носіями, а також і відповідальними за успішність процесу засвоєння представлених у соціумі його культурних норм та соціальних ролей.

Власне, ці соціальні інститути, як відповідні агенти соціалізації можуть відігравати різні ролі у житті підростаючої особистості, можуть також ставити перед перед особистістю різні цілі, а також по-різному впливати на неї, вносячи відповідні зміни у процес соціалізації. Отож, за одних умов вплив агентів соціалізації може накладатися і доповнювати впливи інших агентів соціалізації, цим самим підсилюючи загальний позитивний, чи негативний ефект результативної дії; за інших умов – їхні результуючі впливи можуть вступати у відповідну конфронтацію, зменшуючи при цьому загальний виховний результат.

Як нами було уже встановлено, що на сьогодні інформаційні технології та засоби масової комунікації мають найбільш значущий вплив на суспільну свідомість. Сучасний світ електронної інформації та ера інформаційних технологій радикально впливає на людину, змінюючи при цьому не тільки її життя людини, але і її цінності, установки, формує її переконання, визначає ідеали, тощо. Власне через свою спроможність цілісно охоплювати найбільш широкі аудиторії сучасні інформаційні технології можуть впливати на усталену освітньо-виховну систему духовного виробництва.

Як було зазначено раніше студентка молодь проводить більше часу в віртуальній мережі, а ніж при безпосередньому спілкуванні. Як засвідчують сучасні дослідження впливи інформаційних технологій на підростаючу особистість можуть мати подвійний ефект: позитивний, який сприяє всебічному

розвитку підростаючої особистості та стимулює позитивну поведінку, або ж – негативний, закріплюючи негативні моделі поведінки, які представлені і культивуються у віртуальному просторі. Власне про основні механізми впливу на підростаючу особистість інформаційних технологій як одного із найбільш найбільш дієвих маніпуляційних чинників, що базується на врахуванні різнопланових психічних особливостей людини говорилося набагато раніше. Значних зрушень та успіхів при цьому досягли ЗМІ, які у своєму арсеналі впливу на особистість достеменно враховують усі її психічні властивості. Саме за їхніми встановленими алгоритмами і шаблонами люди сприймають навколишні події, видаючи їх за свої твердження та переконання: висловлюють свої думки та обґрунтовують свої погляди, дотримуються стилів та віянь моди, здійснюють виховні впливи на підростаюче покоління, визначаються із відношеннями до політичних лідерів, моделюють «правильні» форми поведінки, тощо. Саме у цьому криється одна із найбільш небезпечних для усього людства небезпек – вплив на духовно-моральні основи суспільства і прагнення сучасних ЗМІ визначати «правильні» базисні основи людської свідомості.

Досліджуючи особливості впливу сучасних інформаційних технологій на соціалізацію підростаючої особистості юнацького віку, завжди треба пам'ятати, що безпосереднім об'єктом впливу різного роду повідомлень стає не стільки сам індивід, а власне групова поведінка сформованих спільностей людей. Відтак, інформаційні технології поправу можна вважати основою соціалізації, оскільки їхня масова представленість в інформаційному просторі може визначати соціалізацію усього населення загалом.

Також доречно відмітити, що сучасні інформаційні технології можуть впливати і на стихійну соціалізацію особистості, яка у свою чергу може визначатися наступними особливостями, зокрема: визначаючи особливості сфери дозвілля як групового, так і індивідуального характеру інформаційні технології можуть виконувати так звану рекреативну функцію.

Наступне, поряд із цією функцією тісно пов'язана так звана релаксуюча функція, за допомогою якої велика кількість людей, слухаючи улюблену музику,

чи переглядаючи улюблені серіали має можливість відволіктися від буденності і компенсуватися від мінімальної кількості реальних міжособистісних контактів.

Наступне, сучасні інформаційні технології фактично представляють собою неформальну освіту. Як основний ресурс різнопланової інформації майже усі користувачі, поряд із достовірною інформацією можуть отримувати досить несистематизовані, водночас і суперечливі дані про ті чи інші події, явища, які їх цікавлять. Згідно сучасних наукових розвідок та сукупність сучасних інформаційних технологій (ЗМІ, телебачення, радіо, мульти-медія, тощо), до яких має доступ і користується підрастаюча особистість, створює для неї свій специфічний, інформаційний вакуум. Він може докорінно відрізнятись навіть від вподобань осіб, які мешкають з нею поряд.

Наступне, сучасні інформаційні технології цілком реально можуть визначати особливості засвоєння підрастаючою особистістю широкого кола загальноприйнятих соціальних норм та формування ціннісних орієнтацій, ідеалів та переконань особистості, що у свою чергу яскраво може відображатися у формуванні як соціальних, так і матеріальних потреб, як у широкого кола людей, так і в кожного індивідуума зокрема. Ще зовсім недавно цей процес обумовлювався, як правило, усталеними нормами життя і зазвичай – потреби відповідали конкретним можливостям щодо їх реалізації. На даний час сучасні ЗМІ демонструють своє бачення норм та стандартів сучасного життя. Відтак, більшість молодих людей не в змозі рефлексувати та адекватно оцінити усі можливості щодо їх реалізації. Також варто пам'ятати, що вплив сучасних інформаційних технологій на процес засвоєння підрастаючою особистістю тих чи інших норм, цінностей та ідеалів може приймати, інколи, досить опосередкований характер. Так званий феномен «двохстороннього потоку інформації», про який іде мова засвідчує, що здекларовані «кимось» цінності та основні ідеї розповсюджуються сучасними інформаційними технологіями до так званих «лідерів думки», а уже потім – до їхніх сподвижників.

Наступне, доречно відзначити, що сучасні інформаційні технології приймають на себе роль трансформуючого чинника у сфері самореалізації особистості. Так динамічний поступ сучасних електронних систем та

інформаційних технологій обумовив появу нових способів комунікації та самореалізації особистості [10].

Згідно тверджень нової соціологічної теорії «інформативного суспільства» інформаційним технологіям відводять провідне місце у системі відносин сучасного соціуму. Саме інформаційні технології, як стверджують представники цієї теорії стали органічною частиною сучасного суспільства. Сучасне покоління, згідно думок дослідників, цілком інакше за своїх попередників. Сучасна молодь є, напрочуд, дуже «непростою» соціальною структурою, групова активність якої може створювати різноманітні проблеми. До основних причин, які обумовили таку непросту ситуацію одні дослідники відносять важкі соціально-психологічні умови у яких росли ці діти (боязнь початку всесвітньої термоядерної війни, втрати смислу життя, розчарування, депресії, тощо). Зовсім по іншому трактують дану ситуацію інші науковці, виставляючи основні претензії, насамперед, до представників дорослого населення. Саме це населення, як стверджує Н. Постман, яке і винайшло і розвинуло ці інформаційні технології, цим не тільки залишили підростаюче покоління усіх радостей та барв безтурботного дитинства, але і дали поштовх швидкій трансформації самого поняття «дитинство». Зміст надбань, якими має можливість користуватися сучасна підростаюча особистість, згідно досліджень сучасних науковців, є однією із найбільш представлених у цьому ракурсі травмуючих ситуацій, що однозначно впливають на фізичний і психічний стан особистості [22].

Отож, **основна мета нашої наукової розвідки** – дослідити особливості впливу сучасних інформаційних технологій на соціалізацію студентської молоді.

У зв'язку з окресленою метою та поставленими теоретичними та практичними завданнями наше дослідження здійснювалось упродовж **трьох основних етапів**.

На першому етапі (листопад-грудень 2021 р.) ми здійснили аналіз наукових філософських, соціологічних, психологічних, педагогічних видань з метою комплексної міждисциплінарної рефлексії сутності таких феноменів, як

«інформаційні технології» та «соціалізація особистості»; системно розглянули основні закономірності та особливості впливу інформаційних технологій на процес соціалізації студентської молоді. Були визначені загальна концепція дослідження та окреслені основна мета, гіпотеза та завдання дослідження.

На другому етапі (січень-червень 2022 р.) основна наша увага була приділена розробці та апробації організаційно-методичних засад наших наукових студій. Було організовано підбір методичного інструментарію, спрямованого на визначення рівня залежності підростаючої особистості від використання різного роду інформаційних технологій та кіберкомунікативної адикції, а також використання методик, спрямованих на дослідження мотивації перебування студентської молоді у віртуальному просторі. Був організований та проведений основний етап нашого дослідження – експеримент, де студентська молодь давала відповідь на питання авторської анкети та проходила тестування, які мали на меті виявити особливості впливу сучасних інформаційних технологій на процес соціалізації сучасного студентства.

На третьому етапі (вересень-листопад 2022 р.) нами була організована та проведена первинна математична обробка та аналіз отриманих у ході дослідження даних, їхнє узагальнення та інтерпретація, з наступним формулюванням основних висновків нашого магістерського дослідження. А також на їхній основі була здійснена розробка соціально-психологічних рекомендацій із конструктивної організації студентською молоддю комунікативного простору у всесвітній мережі – Інтернет.

Для дослідження процесу соціалізації студентської молоді за умов впливу на них сучасних інформаційних технологій нами було використані наступні методики:

1) Авторська анкета *«Влив інформаційних технологій на соціалізацію студентської молоді»*, спрямована на виявлення особливостей розуміння респондентами таких понять, як «інформаційні технології», «ЗМІ», «мас-медія», «всесвітня мережа Інтернет», «соціальні мережі», тощо та визначити кількість осіб, які насправді відчувають на собі їхній вплив, а також

їхнє бачення щодо того, яких наслідків може призвести їхнє неконтрольоване та необдумане споживання інформаційних ресурсів в майбутньому (Додаток А).

2) Опитувальник *«Визначення рівня захопленості Інтернет – мережею»* (автор В.В. Посохова) та Опитувальник *«Діагностика кіберкомунікативної залежності»* (автор А. В. Тончева) – що спрямовані на виявлення рівня захопленості кіберпостором. (Додаток Б)

3) *«Анкета мотивації використання всесвітньої мережі – Інтернет»* (автор В. М. Фатурової), яка спрямована на дослідження особливостей мотивації користування соціальними мережами (Додаток В)

4) Методика *«Оцінка рівня комунікативності»* (автор В. Ф. Ряховський), дозволяє дослідити та визначити рівень комунікативності респондентів (Додаток Г)

5) *Методика діагностики соціально – психологічної адаптації (Роджерса – Даймонда)*, спрямована на вивчення особливостей соціально-психологічної адаптації та пов'язаних з цим рис особистості. Даний процес вказує на пристосування особистості до наявних у соціумі соціальних норм, рольових функцій, а також до умов функціонування різних сфер суспільства (Додаток Д).

Розглянемо більш детально запропоновані у ході дослідження методики.

Для дослідження впливу інформаційних технологій та рівня захопленості Інтернет-мережею нами було використано *Опитувальник за редакцією В. В. Посохової* [24], який був адаптований нами власне для визначення рівня залежності саме від соціальних мереж. Даний опитувальник надає можливість виявити не лише власне залежність студентської молоді, але і встановити наявність проміжних станів, зокрема, початку розвитку адикції.

У своїй структурі **Опитувальник включає три шкали**, за допомогою яких можна визначити **три типи споживачів соціальних мереж**:

1) *Тип таких користувачів, які є вільними від залежності* та самостійно можуть контролювати свій час перебування у інформаційному просторі і не мають ніяких проблем із процесом комунікації в особистості житті та соціальній сфері.

2) *Тип таких користувачів у яких спостерігаються певні проблеми*, пов'язані з надмірним захопленням соціальними мережами. Це *передзалежний тип*. Такі особистості відчувають певні труднощі наступного характеру: такі особи не в змозі вчасно та самостійно припинити мережеву комунікацію, виконувати свої соціальні обов'язки, у них виникають різнопланові непорозуміння із рідними та друзями внаслідок частого перебування у всесвітній мережі Інтернет.

3) *Тип залежних користувачів*. Для такого кола осіб характерним є повне втягування у всесвітню Інтернет-мережу, спілкування тільки у соціальних мережах, втрата контролю над реальним часом. У таких осіб спостерігається повна втрата відчуття реальності, особистість усамітнюється, спостерігається погіршення фізичного та психічного самопочуття, тощо.

Даний Опитувальник складається із 14-ти запитань, до кожного із яких пропонується чотири варіанти відповідей, які дозволяють з'ясувати рівень захопленості користувачів соціальними мережами.

Також для дослідження такої, найбільш представленої форми кіберкомунікативної залежності, яка може бути викликана надмірною комунікацією у соціальних мережах нами було використано *Опитувальник А. В. Тончевої* [32]. Даний опитувальник містить 20 тверджень, які досліджувані мають можливість оцінити від 1 до 5 балів. Отримані відповіді дозволяють визначити рівень впливу спілкування у соціальних мережах на життя особистості, а також як, власне, комунікація у просторах інтернету відображається на їх особистому та професійному житті, навчанні, виконанні ними відповідних соціальних ролей, тощо.

Застосувавши анкету мотивації використання Інтернету (автор В. М. Фатурова) [33], для визначення домінуючої мотивації користування різними соціальними мережами, яка спрямована на визначення домінуючих мотивів, найбільш затребуванішої тематики отримуваної інформації та особливо популярних мережевих послуг. Дана методика призначена для визначення наступного виду мотивації:

1. **Ділова мотивація.** Даний тип мотивації пов'язаний з тим, що для великої кількості осіб, які є активними користувачами послуг всесвітньої мережі Інтернет пошукова активність у соціальних мережах є їхньою частиною професійної діяльності, яка, власне, спрямована на пошук різного роду клієнтських баз, реклами, пропозицій, тощо. До ділової мотивації може входити також такий вид мотивація, як **корпоративна мотивація**, наявність якої може орієнтувати користувачів всесвітньої мережі на приналежність до відповідної групи, співробітництво тощо.

2. **Пізнавальна мотивація.** З усім, чим може бути пов'язаний даний тип мотивації це, насамперед, одержання цілком нових знань, пошук цікавої та необхідної інформації, яка включає у себе такі складові, як:

а) освітня мотивація, що спрямована на віднаходження різнопланової навчальної інформації для підготовки до лекційних, практичних, семінарських, заліків, екзаменів, написання різних есе, курсових проєктів, бакалаврських та магістерських робіт тощо;

б) наукова мотивація;

в) мотивація самоосвіти, самовдосконалення та підвищення соціальної ерудиції;

г) мотивація забороненої сфери дозвілля, що спрямована на відвідування різного роду сайтів для дорослих тощо);

д) мотивація пошуку розважальної інформації відповідно до основних інтересів.

3. **Мотивація самоствердження.** В основі такого виду мотивації лежать такі психологічні явища, як самооцінка, мотивація досягнення особистості. Ставши додатковим ресурсом для самоствердження соціальні мережі відкривають для особистості різні можливості. Даний вид мотивації поділяється на декілька видів, зокрема:

а) мотивація досягнення успіху;

б) мотивація підвищення власної самооцінки;

в) самоактуалізація тощо.

4. **Комунікативна мотивація.** Особливістю такого виду мотивації є те, що кожен бажаючий на своє уподобання може за бажанням та необхідністю змінювати коло своїх «друзів» та знайомих. До такої мотивації входять наступні підвиди, зокрема:

- а) мотивація обміну онлайн-повідомленнями;
- б) мотивація обміну цікавими за інтересами ресурсами: відео, аудіо;
- в) мотивація ігрового спілкування під час спільного проведення онлайн-гри;
- г) мотивація надання коментарів та записів для віртуальних друзів.

5. **Мотивація відпочинку та рекреації.** На даний час соціальні мережі стали середовищем для впровадження різнопланових комунікативних практик з уже знайомими та схожими за інтересами новими людьми. Така комунікація дозволяє користувачам досягнути відповідних намірів, відчутти більш значущими та успішнішими, а також частинкою віртуальної спільноти.

6. **Мотивація афіліації.** Процес спілкування та комунікативна взаємодія у всесвітній мережі Інтернет має у своїй основі бажання отримувати та володіти дружніми, близькими та довірливими взаєминами. Постійна успішна комунікація із малознайомими представниками соціальних мереж, їх віртуальна підтримка, у підсумку може сприяти захопленню обох партнерів комунікації. Власне афіліація виступає як бажання, що спрямоване, на зближення та спілкування.

7. **Мотивація самореалізації.** Перебування користувачів всесвітньої мережі Інтернет у просторах Інтернету додає їм відповідного усвідомлення щодо позитивного впливу зі сторони соціальних мережах на власну ідентичність та діяльність, що спрямована на їх інтенсивний розвиток інтелектуальних та креативних здібностей.

З метою визначення рівня комунікативності серед споживачів віртуального простору та користувачів соціальних мереж було використано методику «Оцінка рівня комунікативності» за редакцією В. Ф. Ряховського. Дана методика дозволяє визначати відповідний рівень комунікабельності

особистості. У своїй структурі методика містить 16 проблемних суджень, на які респонденти мають можливість надати тільки один із варіантів відповідей.

У підсумку, отримані результати дозволяють діагностувати рівень комунікабельності серед користувачів соціальних мереж у реальному житті. Також дана методика дозволяє проаналізувати наскільки респонденти виявляють бажання знайомитися із новими людьми, які вони є під час комунікації, які чинники можуть спричинити виникнення різноманітних конфліктних ситуацій у процесі онлайн-спілкування.

Для проведення процедури апробації нашого методичного інструментарію нами було організовано та проведено пілотажне дослідження, в якому взяли участь 36 студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника віком від 19 до 22 років (24 з них – студенти факультету психології та 12 – студентів факультету туризму). З них – 24 дівчини та 12 хлопців.

За результатами пілотажного опитування зазначеної вибірки респондентів (N=36) за допомогою обчислення показників кореляції був встановлений показник ретестової надійності ($r=0,811$; $p\leq 0,01$), що засвідчував про надійність отриманих результатів.

Враховуючи попередню епідеміологічну та післявоєнну ситуацію та переведення освітнього процесу у дистанційну форму методичний інструментарій, який було використано у нашому пілотажному дослідженні було представлено у вигляді електронних документів, через соціальні мережі. Організація процедури дослідження дозволяла зберігати анонімність досліджуваних.

Загалом, вибірка нашого дослідження складається із 57 респондентів у віці від 19 до 22 року (середній вік – 21 рік). До нашої вибірки ввійшли студенти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, спеціальностей «Психологія», та «Готельно-ресторанна справа» денної та заочної форм навчання. Представники вибірки належать до обох статей (хлопці – 12, дівчата – 45).

2.2 Аналіз та інтерпретація результатів за психодіагностичними методиками

Запропонована нами авторська анкета «*Влив інформаційних технологій на соціалізацію студентської молоді*», мала на меті продемонструвати відношення досліджуваних до сучасних інформаційних технологій та на її основі зробити наступні висновки. Зокрема, ставлення респондентів до світу сучасних інформаційних технологій досить нейтральне, усі належним чином поінформовані про особливості їх впливу на їхнє здоров'я, психіку та життя в цілому. Також значна частина респондентів вважає, надмірна захопленість сучасними інформаційними технологіями та безмірне перебування у віртуальному світі можуть призвести до деградації особистості і тільки незначний відсоток опитуваних, впевнено зазначив, що динамічний розвиток інформаційних технологій здатний покращити економічний та культурний держави. Також студенти висловили думку про те, що на них особисто та на їхні взаємини із навколишнім середовищем безпосереднє їхнє перебування у віртуальному світі не має як такого сильного впливу.

Наведемо первинні результати за анкетуванням у відсотковому відношенні.

1. Чи змінюються ваші стосунки з оточуючими під впливом сучасних інформаційних технологій?

Так – 16%

Ні – 80%

Важко відповісти – 4%

2. На ваш погляд, саме до яких соціальних наслідків може призвести подальший розвиток інформаційних технологій?

Покращення економіки – 4%

Додаткове джерело прибутку 8%

Падіння культури – 20%

Деградація людини – 36%

Розширення кругозору – 20%

Важко відповісти – 8%

Інший варіант – 0%

3. Як ви вважаєте, чи впливають сучасні інформаційні технології на людину?

Так – 68%

Ні – 20%

Важко відповісти – 12%

4. Як Ви вважаєте, чи впливають інформаційні технології на здоров'я або психіку людини?

Так – 80%

Ні – 12%

Важко відповісти – 8%

5. Скільки годин щодня у Вас займає перебування у всесвітній мережі інтернет?

До 1 год – 28%

1-3 год – 32%

Більше 3 год – 12%

Не дивлюсь взагалі – 28%

6. Як Ви ставитеся до сучасних мас-медіа?

Позитивно – 28%

Нейтрально – 68%

Негативно – 4%

Важко відповісти – 0%

7. Чи бували ситуації, коли перегляд відповідного рекламного ролика міг викликати у Вас які-небудь емоції (роздратування, сміх)?

Так, часто – 32%

Іноді – 60%

Ніколи – 8%

8. Чи багато телевізійних програм, які пропонують нам сучасні мас-медіа можуть викликати у Вас негативну реакцію?

Практично всі – 12%

Багато – 68%

Ні, багато навіть подобається – 8%

Важко відповісти – 12%

9. Як Ви вважаєте, чи сучасні мас-медіа можуть диктувати людям стиль життя?

Так – 36%

Ні – 48%

Важко відповісти 16%

10. Коли запускається реклама, чи перемикаєте Ви перегляд на інший канал?

Завжди – 68%

Іноді – 24%

Ні – 0%

11. Чи допомагають Вам сучасні інформаційні технології орієнтуватися при покупці різноманітних товарів і здійснювати відповідні послуги?

Так – 0%

Ні – 76%

Важко відповісти – 24%

12. Чи чули Ви про так званий "ефект – 25 кадру"?

Так, задумуюся – 24%

Так, але не вірю – 52%

Щось ніби чув – 16%

Ні, – 8%

Важко відповісти – 0%

13. Як задовго часу Ви можете вести спілкування в соціальних мережах?

До 1 год – 27%

1-3 год – 33%

Більше 3 год – 28%

Не користуюся взагалі – 12%

Наступним нашим кроком, згідно визначеної процедури нашого дослідження, стало визначення рівня залежності студентської молоді від користування новітніми інтернет-технологіями та соціальними мережами. Нами був використаний опитувальник «**Рівень інтернетної залежності**» (за редакцією В.Посохової). На підставі отриманих даних ми мали можливість визначити **три типи користувачів** новітніх інтернет-технологій та соціальних

мереж, яких, за показниками рівня інтенсивності користування ними інтернет-ресурсами можна було віднести до **наступних груп** (рис. 2.1.): - **цілком вільних від залежності** – 36 осіб, що складає 63% користувачів; - **передзалежних** – 17 осіб, а саме 31% студентів - користувачів, у яких спостерігалися певні проблеми, які були пов'язані із надмірним захопленням інтернет-ресурсами; а також – 4 особи, що становить 6% користувачів **схильних до надмірної залежності від сучасних гаджетів та різноманітних інтернет-мереж**.

У підсумку ми змогли побачити, що більшість наших респондентів, а це 63% користуються новітніми Інтернет-технологіями та інтернет-мережами постійно і при цьому не отримуючи статусу залежної поведінки. Такі студенти використовують сучасні Інтернет-технології для свого освітнього та професійного становлення, проявляють відповідну зацікавленість до комунікації у соціальних мережах та разом з цим – не вважають інтернет-спілкування суто пріоритетним. Такі студенти у своїх пріоритетах залишають безпосереднє спілкування на першому місці, а своє реальне життя вважають надзвичайно цінним, насиченим та цікавим. Їхня повсякденна активність стоїть на першому місці у порівнянні із подіями, що можна спостерігати у віртуальному світі. Такі студенти є досить комунікабельні, вони приділяють більше уваги своєму реальному середовищу: сім'ї, родичам, друзям, знайомим. Як правило, їхня комунікація у Інтернет-мережах відбувається із тими людьми, яких вони уже знають у реальному світі. У такої групи користувачів відсутні виражені ознаки інтернет залежності. Такі студенти цілком здатні контролювати свій час перебування у віртуальному світі, за перших нагальних потреб та обставин можуть свідомо його коректувати у напрямку скорочення, а в разі гострої необхідності – повністю його припинити. Такі особистісні якості користувачів допомагають їм більш ефективно використовувати свій час, а також реалізовувати повсякденні справи без будь-якої шкоди для свого здоров'я та безпосереднього спілкування.

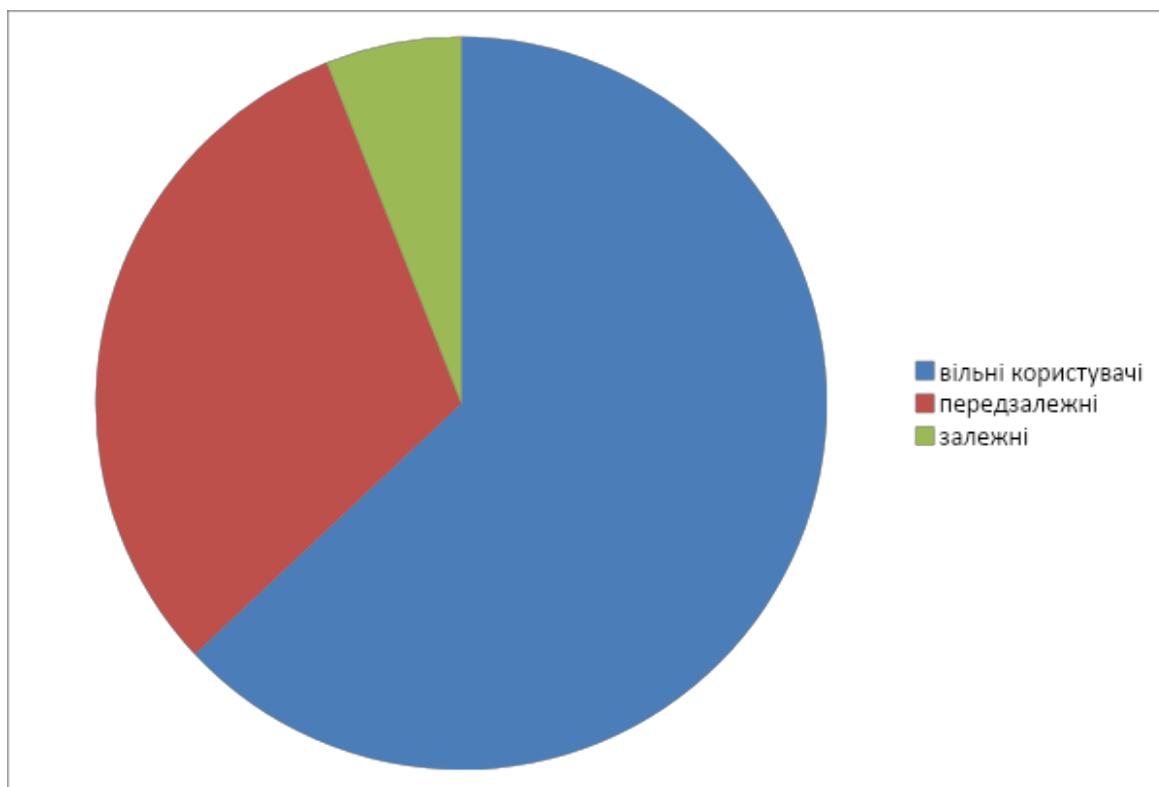

Рис. 2.1. Відсотковий розподіл студентської молоді за показниками рівня захопленості сучасними інформаційними технологіями та соціальними мережами.

31% користувачів сучасними Інтернет-технологіями склали так звану групу **передзалежних**. Як бачимо, майже кожна третя підростаюча особистість є схильною до узалежнення від сучасних Інтернет-технологій. Студенти цієї групи велику кількість свого часу присвячують онлайн комунікації та захоплюються новітніми Інтернет-технологіями. Згідно слів самих респондентів вони відчують певні труднощі у міжособистісних відносинах з оточуючими, а також виявляють максимум зацікавленості до спілкування у соціальних мережах.

7% від загальної кількості респондентів склали **групу узалежнених від використання різного роду інтернет-технологій та соціальних мереж**. Студенти, які ввійшли до цієї групи, у своєму життєвому пріоритеті ставлять на перше місце перебування у віртуальному світі та звертаються до послуг інтернет-технологій за будь-якої можливості. Такі студенти характеризуються

підвищеною дратівливістю, перепадами настрою, спалахами агресії та гніву за умов відсутності можливості користуватися відповідними Інтернет-ресурсами та перебувати онлайн-просторі. Респонденти у своїх відповідях зазначали, що у них викликають агресію ті обставини, за яких у них обмежується можливість вільного перебування віртуальному просторі. Також такі студенти відчувають значні проблеми у нормуванні своїх повсякденних справ. Дані респонденти зізналися, що таке їхнє перебування у віртуальному світі негативно позначається на їхньому фізичному стані, значно погіршується зір, стає відчутною хронічна втома, відчуваються больові відчуття у спині та шії. Окрім цього їхнє постійне перебування у віртуальному просторі значно погіршило їхні міжособистісні стосунки із рідними, близькими та друзями. Ці молоді люди у своїх відповідях наголосили на тому, що вони віддають перевагу спілкуванню у соціальних мережах. Їм значно легше та цікавіше спілкуватися у віртуальному просторі із віртуальними друзями, ніж з людьми, які їх оточують у повсякденному житті.

Необхідно також зазначити, що новітніми Інтернет-технологіями та послугами інтернет-середовища активно користуються як дівчата, так і хлопці, але їхні основні цілі та мотивація можуть дещо відрізнятись.

Так, дівчата, які входять до групи вільних користувачів становлять 63%, серед хлопців цей показник становить – 61%. Це означає те, що представники обох статей в однаковій мірі раціонально використовують свій вільний час. Користуючись сучасними гаджетами та перебуваючи у мережі-інтернет. Щодо інтенсивності використання новітніх інтернет-технологій та перебування у соціальних мережах кількість передзалежних дівчат складає 36%, а передзалежних хлопців – 24%. Згідно даних, дівчата є більш схильними до надмірного перебування у соціальних мережах.

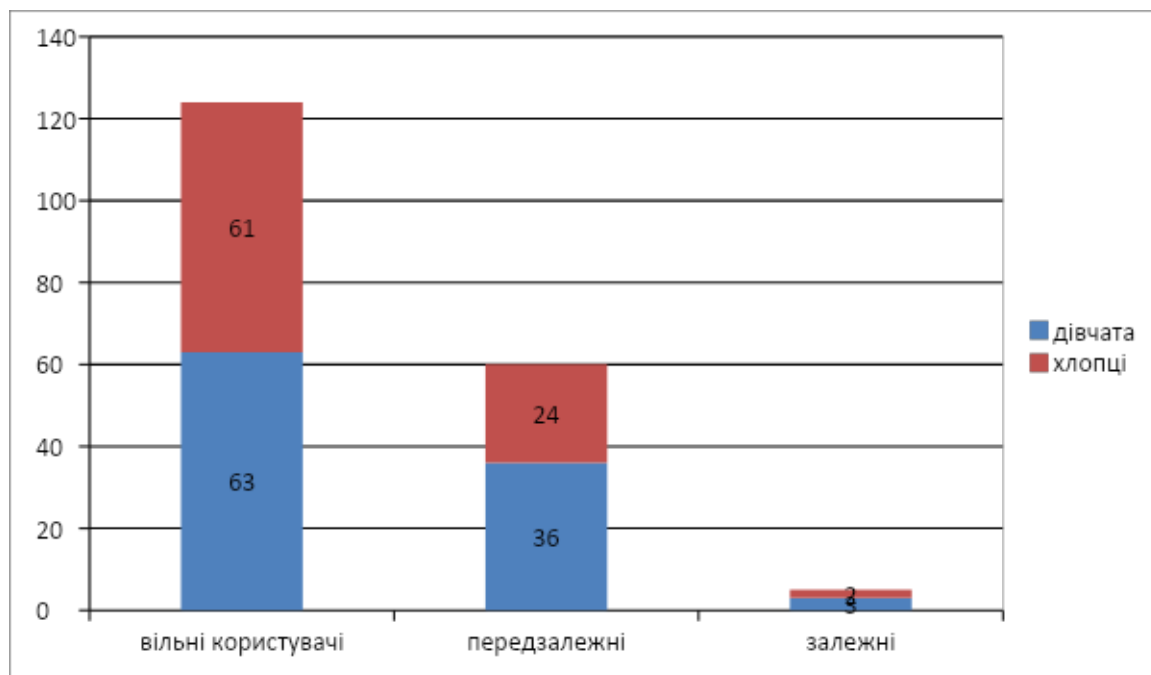

Рис. 2.2. Статеві відмінності користувачів із різним рівнем захопленості новітніми інтернет-технологіями та комунікацією у соціальних мережах

Що стосується передзалежних дівчат, то як зазначають самі учасники опитування їм стало значно цікавіше спілкуватися в інтернет-просторах, а ніж із реальними людьми, особливо це стосується спілкування із протилежною статтю. Кількість передзалежних від надмірного використання інтернет-ресурсів серед дівчат (36%) є дещо більшою у порівнянні із хлопцями (24%), що вказує, насамперед, що хлопців у нашій вибірці було значно менше, а також на схильність жінок більше піддаватися інтернет-адикції.

Як зазначають самі дівчата сучасні інформаційні технології та інтернет-простір є напрочуд дуже сприятливим, для встановлення нових та цікавих контактів, зокрема із хлопцями. Дівчата бажають самостійно створювати для себе максимально безпечні та комфортні умови комунікації.

Попри те, що сучасні інтернет-технології відкривають широкі можливості для різноманітних соціальних, політичних, культурних, інтелектуальних, тощо дискусій, коментування різноманітних постів або генерування своїх власних думок, бачень у сучасних умовах між учасниками комунікації спостерігається зниження рівня емпатії до своїх онлайн-співбесідників. Також, інтерпретуючи

суть представлено у пості незнайомої людини інформації можуть викликати у користувачів соціальних мереж різноманітні негативні емоції та вербальну агресію.

Діагностована тенденція, на наш погляд, є досить серйозним сигналом, який мав би привернути увагу фахівців, оскільки кількість користувачів інтернет-послуг постійно зростає, зокрема і серед студентської молоді. Це може бути перешкодою на шляху до створення власної сім'ї, оскільки спілкування та пошуки партнерів для стосунків досить часто обмежуються віртуальним простором.

Маючи на меті більш детально дослідити **кіберкомунікативну залежність**, як один із підвидів Інтернет-залежності ми скористалися **опитувальником Тончевої А.В.** Такі наші наміри склали наступний етап нашого емпіричного дослідження щодо впливу сучасних інформаційних технологій на соціалізацію студентської молоді.

Доречно зауважити, що попри тотальне впровадження у сучасній освітній процес різноманітних інформаційних технологій не всі студенти в однокровній мірі мають можливість ними користуватися. В основному, для студентського віку характерне масове захоплення соціальними мережами, де вони мають можливість обмінюватися різноманітною інформацією. Поряд з цим доречно відзначити, що сучасні інформаційні технології стають не тільки універсальними засобами щодо комунікації студентської молоді, але і тим середовищем, яке сприяє їхній подальшій особистісній та професійній самореалізації. Усе це створює певні труднощі у нормуванні часу, проведеного у всесвітній мережі-інтернет. Молоді люди досить часто відволікаються від своїх звичних буденних справ для перевірки своєї віртуальної сторінки та інформування щодо нових повідомлень, які приходять на їхні адреси. Все це значно сприяє розвитку кіберкомунікативної залежності.

Така ситуація характерна тим, що молоді люди більшість часу прив'язують до своїх гаджетів, ігноруючи при цьому проведення вільного часу зі своїми рідними та близькими. Зрозуміло. Що така поведінка вкрай негативно позначається на їхніх міжособистісних взаєминах із найближчим референтним

середовищем. Також, доречно зауважити, що внаслідок надмірного зростання популярності комунікації у різноманітних соціальних мережах, кіберкомунікативна залежність стає одним із найбільш розповсюджених видів Інтернетаддикції.

Отож, беручи до уваги виявлені показники рівня інтенсивності використання сучасних інформаційних технологій та комунікації у соціальних інтернет-мережах нами було виявлено **наступні групи** (рис. 2.3.): - **вільні від кіберкомунікативної залежності** – 38 особи, що складає 66% користувачів; - користувачі, які на даний час мають певні проблеми, що пов'язані із надмірним захопленням сучасними інтернет-технологіями та комунікацією у соціальних мережах і становлять середні показники рівня розвитку кіберкомунікативної адикції. Такі студенти склали так звану групу **перед залежних**. Це – 16 осіб, а саме 29% респондентів; - **залежні користувачі** – це 3 особи, що становить близько 5% від усіх користувачів.

У підсумку, ми можемо констатувати, що більшість від загальної кількості нашої вибірки (66%) – демонструють **низький рівень кіберкомунікативної залежності**. Саме ці студенти чітко контролюють можливість свого використання новітніх інформаційних технологій та час свого перебування у віртуальному просторі. Такі респонденти не відчують ніякого психологічного дискомфорту та роздратування за умов відсутності доступу до інформаційних технологій та різноманітних соціальних мереж.

Студенти, що увійшли до відповідної групи користувачів новітніми інформаційними технологіями і мають середній рівень розвитку кіберкомунікативної адикції склали 29% від загальної кількості респондентів, що майже у два рази менше від попередньої групи осіб, які є вільними від кіберкомунікативної адикції.

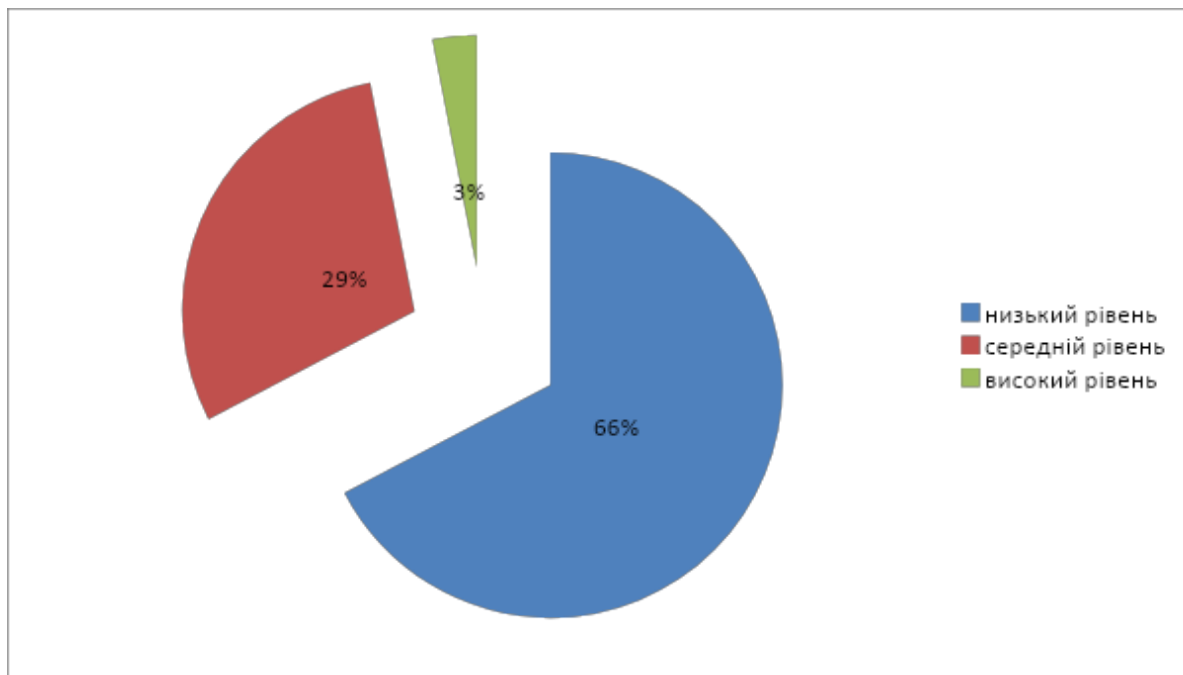

Рис. 2.3. Відсотковий розподіл студентської молоді за показниками інтенсивності використання сучасних інформаційних технологій та комунікації у соціальних мережах.

Для такої групи осіб, а це так звані перед залежні користувачі, все-таки перебування у віртуальному просторі і відповідна комунікація з його поціновувачами є на порядок цікавішою, а ніж живе, безпосереднє спілкування, яке має місце у нашій безпосередній реальності. Студенти такої групи є досить відкритими щодо комунікації у просторах всесвітньої мережі. Також, за умов відсутності доступу до користування сучасним гаджетом із подальшим заходом на свою віртуальну сторінку можуть відчувати певну стурбованість та роздратованість і перебувати під дією мінливих перепадів настрою.

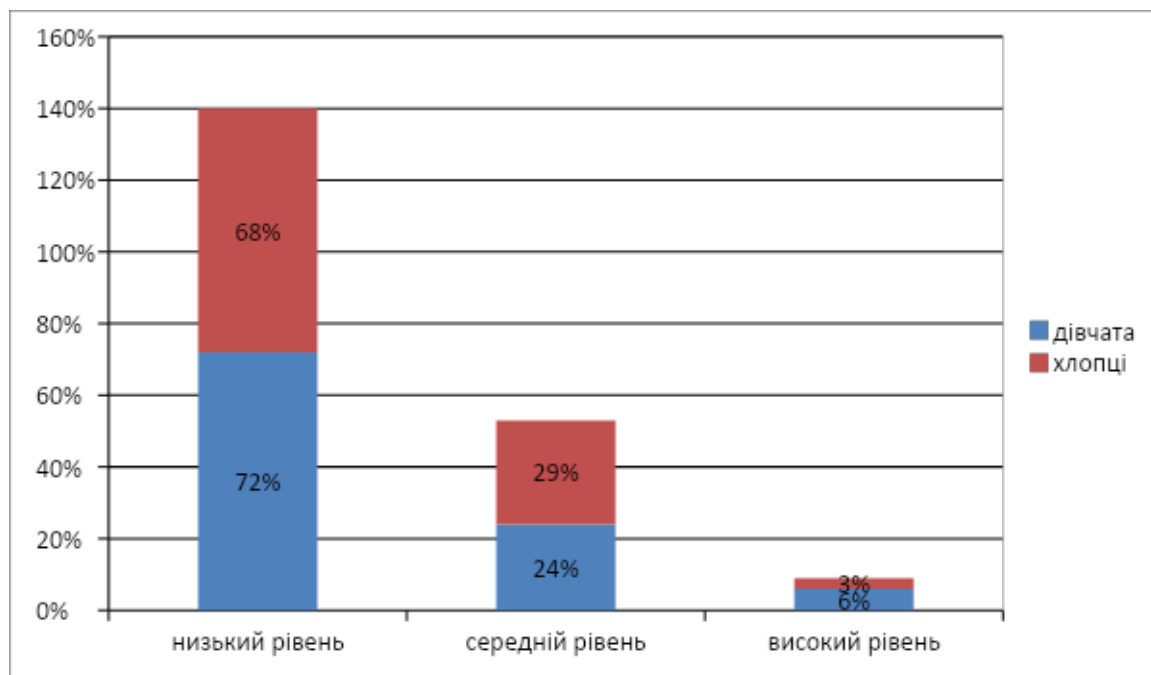
На превеликий жаль ми виявили 5% респондентів, у яких наявні відповідні ознаки залежності від користування сучасними інформаційними-технологіями та комунікацією у соціальних мережах. Як наголошують самі студенти вони постійно відчувають надмірне бажання взяти у руки телефон, вийти в інтернет-простір, поспілкуватися із віртуальними друзями і при цьому, зовсім не бажають скорочувати час свого перебування у віртуальному світі. Дану групу студентів склали так звані залежні користувачі,

які активно користуються сучасними інформаційними технологіями, досить часто оновлюють свою сторінку та відчувають значне припіднесення психоемоційного стану після його перебування у просторах інтернету. Такі студенти також схильні виявляти ознаки агресії, намагаються відволікти їх від мережевої комунікації. За умов відсутності належного доступу до інтернет ресурсів такі студенти відчувають крайню роздратованість та занепокоєння.

Здійснюючи порівняльний аналіз відсоткового співвідношення наявності у наших респондентів (дівчата та хлопці) адикції ми виявили наступні особливості. **У більшій частині нашої вибірки не спостерігається прогресуючих ознак залежності** від користування новітніми інформаційними технологіями та перебуванням у віртуальному просторі. Цей показник становить 72% дівчат і 68% хлопців. **Посередні показники залежності від Інтернет ресурсів** демонструють 24% дівчат та 29% хлопців. І високі показники інтернет залежності представлені у такій пропорції: 6% - дівчат і 3% хлопців. По-перше, у нашій вибірці більшість респондентів становили саме дівчата; по-друге – у дівчат, на відміну від хлопців більше розвинута потреба у спілкуванні та комунікативній взаємодії. Також, окрім безпосереднього спілкування дівчата більше прагнуть шукати відповідні відповіді на проблемні питання, що стосуються їхнього особистого життя у всесвітній мережі інтернет.

Отже, перебування у віртуальному просторі допомагає дівчатам відволіктися від своїх буденних проблем та вирівняти свій психоемоційний.

Як бачимо із графіку 2.4. кількість дівчат із **високим рівнем залежності** від різного роду інформаційних технологій та мережевої комунікації становить 6%, у той час, як серед хлопців їх рівно половина. Зазначимо, що отримані результати підтверджують наші припущення щодо того, що дівчата більш схильні до розвитку залежності від комунікативних взаємодій у соціальних мережах.

2.4. Статеві відмінності між групами користувачів із різним рівнем кіберкомунікативної адикції.

Наступним кроком наших емпіричних студій стало дослідження мотивації, якою послуговується студентська молодь щодо користування різноманітними інформаційними технологіями та соціальними мережами. Ми ставили за мету дослідити основні інтереси та провідні вподобання сучасних студентів щодо віртуального простору. Для цього ми скористалися відповідною анкетною «**Мотивація користувача глобальної мережі Інтернет**» за редакцією В. М. Фатурової, яка власне і спрямована на дослідження особливостей мотивації користування інтернет-ресурсами та інформаційними технологіями. Студенти мали змогу обирати декілька відповідей одночасно, тому загальна сума їхніх відповідей перевищує 100%. Основні результати подані у таблиці 2.1.

Здійснюючи детальний аналіз основних мотивів, що спонукають студентську молодь користуватися надбаннями новітніх інформаційних технологій та вести спілкування у різних соціальних мережах в залежності від того чи іншого рівня адикції, нами було отримано результати, які демонструють, що в групі **вільних користувачів** домінуючими є наступні мотиви: освітні –

72%; пошук цікавої або розважальної інформації – 82%; ділові мотиви – 47%; комунікативні – 69%, наукові мотиви – 54%.

Таблиця 2.1.

Мотивація перебування студентської молоді у всевітній мережі інтернет залежно від інтенсивності користування інформаційними технологіями та соціальними мережами (%)

Мотиви користування соціальними мережами	Рівні інтенсивності користування			Загальна кількість осіб, що керуються даними мотивами
	незалежні	передзалежні	залежні	
Діловий	47%	36%	21%	38%
Пізнавальний:	36%	19%	11%	24%
<u>освітній</u>	72%	66%	26%	36%
<u>науковий</u>	54%	42%	12%	32%
<u>підвищення розвивального інтелекту</u>	48%	38%	18%	28%
<u>пошук «негативної» інформації</u>	5%	15%	25%	18%
<u>пошук цікавої або розважальної інформації</u>	82%	73%	33%	43%
Комунікативний:	69%	56%	42%	62%
<u>обмін повідомленнями</u>	66%	62%	51%	52%
<u>онлайн-ігри</u>	5%	20%	14%	16%
<u>коментування дописів</u>	14%	24%	12%	14%
Самоутвердження:	47%	37%	34%	33%
<u>самоактуалізація</u>	25%	34%	32%	38%
<u>«досягнення»</u>	52%	32%	12%	22%
<u>Підвищення самооцінки</u>	37%	23%	13%	19%
Ігровий та рекреаційний:	46%	58%	18%	38%
<u>ігри</u>	42%	56%	16%	36%
<u>музика</u>	46%	62%	12%	42%
<u>фільми</u>	62%	74%	14%	54%
Афіліативний:	24%	37%	7%	27%
<u>нові знайомства</u>	22%	29%	9%	19%
<u>нові референтні групи</u>	15%	24%	4%	14%
<u>нові дружні та особистісні взаємини, почуття, кохання</u>	16%	21%	24%	18%
Самореалізація:	6%	9%	11%	9%
Всього користувачів:	100%	100%	100%	100%

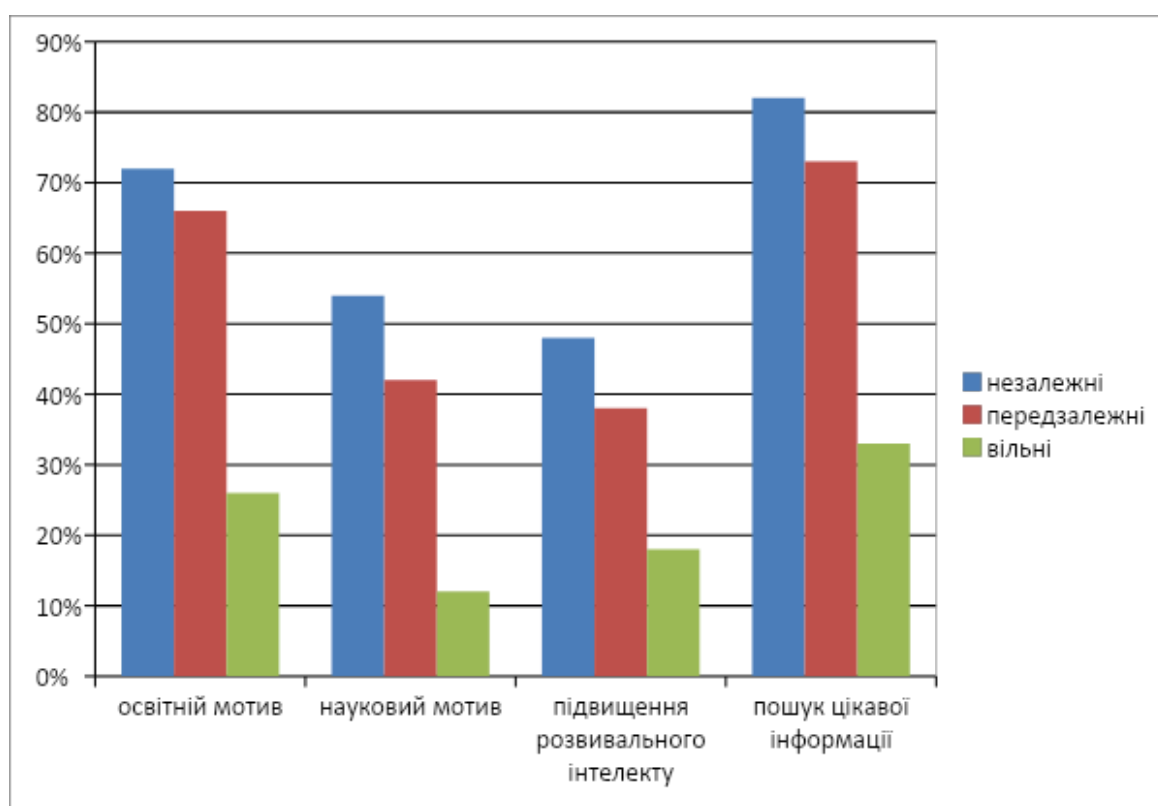

Власне, значні показники, що демонструють наявність ділового мотиву у студентської молоді дозволяє зробити висновок про те, що вони мають змогу організувати та практикувати у віртуальному просторі свою діяльність. Основна ціль, якою послуговуються ці користувачі це їхня особиста та професійна самореалізація, навчання, науково-дослідна діяльність, спілкування із друзями та колегами тощо. Також, окрім ділових справ, вільні від кіберзалежності користувачі можуть користуватися інформаційними технологіями та різними соціальними мережами маючи на меті сферу дозвілля, відпочинок, тощо.

Передзалежна група користувачів інформаційних технологій демонструє наступні провідні мотиви, зокрема: виражений мотив обміну повідомленнями з онлайн-друзями – 62%; освітні мотиви – 66% пошук цікавої або розважальної інформації – 73%. У порівнянні із попередньою групою вільних від адикції користувачів освітні (66%) та наукові мотиви (42%) виражені у меншій мірі. Значно вищим спостерігається показник вираженості мотиву пошуку «негативної» інформації (15%), також зростає мотивація заводити нових друзів у соціальних мережах – 29%. Такі показники, насамперед, можуть засвідчувати про прагнення студентської молоді, які складають групу помірно узалежнених більше часу перебувати у просторах інтернету з метою рекреації, відпочинку, нових знайомств, тощо. Також значно насторожує наявність збільшення показників щодо пошуку цією групою різноманітною «негативною» інформацією (порно, насильство, тероризм), що у свою чергу, може свідчити про збільшення рівня різного роду агресії, певної асоціальності, що підтверджуються їхніми висловлюваннями та коментарями при перегляді даного контенту інформації. Також для цієї категорії осіб характерне не своєчасне завершення комунікації у просторах інтернету, а при примусовому їх примушуванні – прояви не нормативної поведінки.

Що стосується осіб, які складають групу **залежних користувачів** новітніх інформаційних технологій та інтернет ресурсів провідними мотивами для них стали: мотиви обміну повідомленнями з онлайн-друзями – 51%, мотиви самоствердження (34%); нові дружні та особистісні взаємини, почуття, кохання

(24%). При здійсненні порівняння із двома попередніми групами у студентів цієї групи спостерігається значне зниження таких мотивів, як діловий мотив (18%); пізнавальні мотиви (11%), в тому числі – освітнього мотиву 26%; науковий мотив (12%), тощо. Ці дані засвідчують те, що основним лейтмотивом для такої групи адиктів стає мотив обміну повідомленнями – 51% та комунікативні мотиви – 44%, звісно ж у всесвітніх інтернет-мережах. Власне, така група студентської молоді обирає для себе ті онлайн-сервіси, що не вимагають від них додаткового інтелектуального напруження та концентрації уваги (див. графік 2.5).

2.5. Розподіл пізнавальних мотивів залежно від інтенсивності користування студентською молоддю інформаційними технологіями та інтернет-ресурсами (%)

Роблячи попередні висновки доречно зауважити, що позитивна налаштованість на відповідне користування інформаційними технологіями та комунікація у соціальних мережах є спільною для трьох визначених нами груп

студентської молоді. Основними відмінностями між показниками стало те, що спілкування у всесвітній мережі та використання новітніх інформаційних технологій для користувачів, які є мають високі показники незалежності стало багатofункціональним та дієвим доповненням до комунікації. Що здійснюється ними у реальному житті. Водночас, узалежнена студентська молодь мотивується щодо використання інформаційного інтернет-простору тими напрямками діяльності, що дозволяють їм здійснювати належний контроль розвитку подій, уникати реальних знайомств та зайвих психоемоційних навантажень. Це нашо вхує нас на відповідні висновки, що, власне, для довірливої комунікації вони, все-таки, обирають для себе добре знайомі соціальні ресурси, які є для них досить референтними особистостями. Отож, комунікативний мотив виступає тим спільним мотивом, що об'єднує усі три групи респондентів і власне, за допомогою якого вони мають можливість реалізувати свої нагальні соціальні потреби, зокрема такі, як потребу у спілкуванні, в освіті, у підтримці, у взаєморозумінні, тощо.

Наступним етапом нашої експериментальної роботи стало дослідження рівня комунікативності студентської молоді у реальному житті, а також аналіз його впливів на розвиток та формування кіберзалежності. Для досягнення таких цілей нами було використано методику **«Оцінка рівня комунікативності»** за редакцією В. Ф. Ряховського. Власне, як ми зазначали у першому розділі нашого магістерського дослідження рівень комунікативності студентської молоді у реальному житті має усі відповідні тенденції позначатися певним чином на розвитку кіберкомунікативної залежності, а значить на порушенні процесу соціалізації. Тут може спостерігатися цікава динаміка, зокрема те студентство, яке має певні негаразди та відчуває труднощі щодо спілкування у реальному життєвому просторі може більш інтенсивніше здійснювати комунікацію у віртуальному просторі. Така категорія осіб за рахунок надмірного користування інформаційними технологіями та соціальними мережами має можливість реалізувати цю потребу. Водночас, студентська молодь, яка характеризується високим рівнем комунікативності, і яка на даний час має надзвичайно великі обсяги друзів та знайомих у повсякденному житті, також бажає так не менш

активно взаємодіяти та проявляти відповідну комунікативну активність у віртуальних просторах. Наявність такої домінуючої потреби постійно мотивує таких молодих осіб перебувати на постійному зв'язку, цікавитися відповідними подіями, що відбуваються із їхніми друзями та розширювати коло своїх знайомств за відповідними інтересами. Усе це цілком реально може бути проінтепретовано як високим рівнем комунікативності таких студентів, так і комфортними та безпечними умовами комунікативного інтернет-простору.

У таблиці 2.2. представлений аналіз отриманих результатів, який ми здійснили за допомогою коефіцієнту кореляції Спірмена. Здійснюючи відповідну інтерпретацію одержаних даних ми використали класифікацію кореляційних зв'язків за силою (за О. В. Сидоренко), відповідно до якої сила зв'язку відповідна коефіцієнту кореляції у межах $r < 0,17$ – вважалася дуже слабкою; $0,21 < r < 0,28$ – слабкою; $0,31 < r < 0,48$ – помірною; $0,51 < r < 0,68$ – середньою; $r < 0,69$ – сильною.

Таблиця 2.2.

Показники зв'язку рівня комунікативності та рівнів кіберкомунікативної та інформаційно-технологічної залежності студентської молоді

	Рівень комунікативності	Залежність від інформаційних технологій	Кіберкомунікаційна залежність
Рівень комунікативності	1	0,344 (**)	0,256 (**)
Залежність від інформаційних технологій	0,344 (**)	1	0,658 (**)
Кіберкомунікаційна залежність	0,256 (**)	0,658 (**)	1

** Кореляція значуща на рівні 0,01

Отримані у ході дослідження дані демонструють наявність слабо вираженого статистично значущого взаємозв'язку рівня комунікативності респондентів та рівня залежності від їх від використання новітніх

інформаційних технологій та всесвітніх соціальних мереж ($r=0,344$; $p\leq 0,01$); рівня комунікативності та рівня кіберкомунікативної залежності ($r=0,256$; $p\leq 0,01$). Ці дані дають нам можливість стверджувати про те, що рівень комунікативності студентської молоді у повсякденному житті має досить слабкий вплив на розвиток їхньої залежності від користування новітніми інформаційними технологіями та мереживими ресурсами. Як ми уже відмічали вище, в основі появи та розвитку відповідної залежності може бути не лише комунікація. Досить поширеними у інтернет-просторі є відповідні соціальні практики, які мають місце і без міжособистісної комунікативної взаємодії. Такі активності з боку студентської молоді відповідно можуть характеризуватися пасивним споживанням даного інтернет-контенту, зокрема, пошуком необхідної інформації, переглядом актуальних новин, прослуховуванням музичної інформації, іграми тощо.

Водночас, у ході нашого дослідження нами було виявлено представленість статистично значущого зв'язку рівня залежності від користування інформаційними технологіями та кіберкомунікативної адикції ($r=0,658$; $p\leq 0,001$). Для перевірки наявності відповідного зв'язку між цими видами залежностей та рівнем комунікативності студентської молоді у повсякденному житті, ми скористалися статистичним аналізом часткової кореляції. Нами також було виявлено, що при виключенні контрольної змінної, а саме рівня комунікативності у реальності, між інформаційно-технологічною адикцією та кіберкомунікативною залежністю чітко прослідковується середньовиражений статистично значущий взаємозв'язок ($r_{123}=0,582$; $p\leq 0,01$). Це дозволило нам зробити відповідний висновок, що залежність від користування новітніми інформаційними технологіями, а також і кіберкомунікативна залежність аж ніяк не можуть залежати від рівня комунікативності респондентів, які вони демонструють у повсякденному житті.

Отже, використання сучасних інформаційних технологій та мережний простір викликає зацікавленість студентської молоді з різним рівнем комунікативності у повсякденному житті. Стосовно цього, їхня основна ціль щодо використання новітніх гаджетів – це перебування у віртуальному

просторі. Віртуальне спілкування вирізняється від реальної комунікації цілодобовим доступом, спрощеними підходами та швидкістю встановлення різнопланових контактів, у результаті чого у їхніх користувачів можуть реалізовуватися нагальні потреби щодо розширення кола референтних осіб. З плином часу такі форми мережевої комунікації викликають у студентів певні захоплення і як наслідок – збільшення кількості часу у віртуальному світі. У підсумку така інтенсивна онлайн-взаємодія дає поштовх для розвитку відповідної залежності. Також збільшення часових меж перебування користувачів у соціальних мережах та користування новітніми інформаційними технологіями стає передумовою для погіршення психоемоційного стану, спалахів агресії у разі відсутності можливості отримати доступ до відповідного мережевого контенту.

І завершальним етапом наших дослідницьких розвідок стало дослідження особливостей соціально-психологічної адаптації, а також та пов'язаних з цим процесом основних властивостей особистості. Беручи до уваги, що у в традиціях зарубіжної психології феномен «соціально-психологічна адаптація» виступає, як правило, синонімом слова «соціалізація». З цією метою нами була використана **«Методика діагностики соціально – психологічної адаптації»** (Роджерса – Даймонда). У своїй основі дана методика представляла концепцію взаємовідносин особистості із найближчим оточенням і з собою як суб'єкта власного розвитку, що здатний відповідати за свою поведінку. Застосування даної методики дало можливість, опираючись на відповідні параметри визначати рівень соціально-психологічної адаптації. Такими параметрами стали: - адаптація; - самоприйняття; - прийняття інших; - локус контролю; - емоційна комфортність.

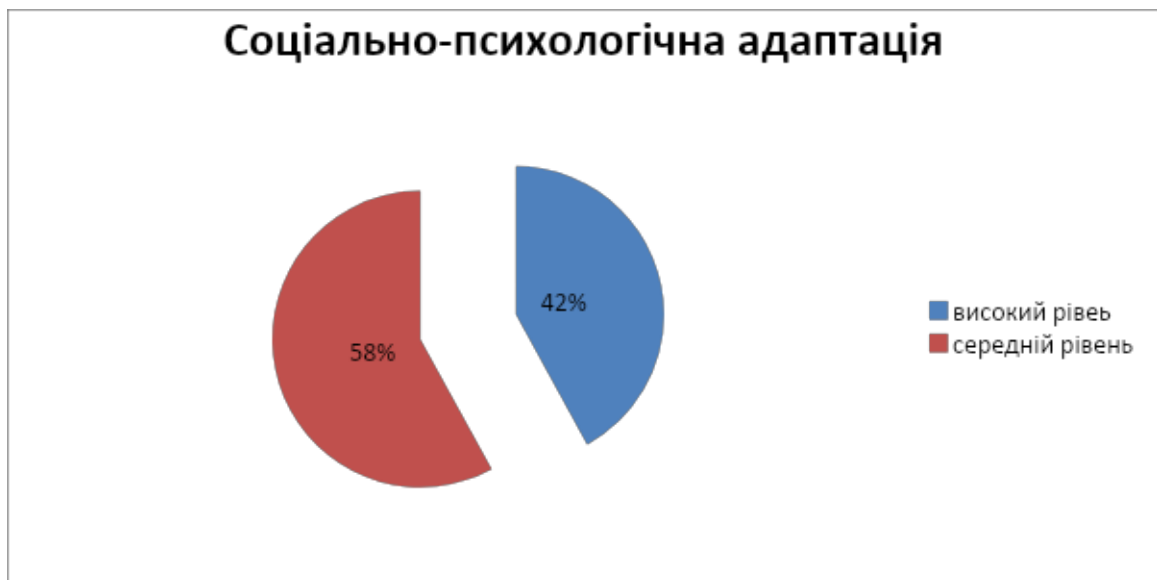
Застосована нами методика також дозволила нам здійснити підрахунок інтегральних показників у відсотках і цим самим даючи можливість визначити відповідні рівні соціально-психологічної адаптації, зокрема: низький (менше 40%), середній (40-70%) та високий (більше 70%)

Власне, соціально-психологічна адаптація, як відповідний вид взаємодії підростаючої особистості із соціальним середовищем відбувається за умов

узгодження вимог та сподівань, як самої особистості, так і її референтного середовища. Даний процес дозволяє нам акцентувати свою увагу на особливостях пристосування підростаючої особистості до основних умов функціонування різноманітних сфер суспільства.

Отож, за результатами дослідження нами було встановлено, що низького рівня соціально-психологічної адаптації не було виявлено у жодного із досліджуваних, зокрема: серед студентів чоловічої статі 21% респондентів демонструють **високий рівень** соціально-психологічної адаптації; 79% осіб складають групу із **середнім рівнем** соціально-психологічної адаптації. Що стосується студентів жіночої статі, то 24% респондентів демонструють високий рівень соціально-психологічної адаптації і 76% з числа опитаних входять до групи із середнім рівнем соціально-психологічної адаптації.

Узагальнюючи, усі результати наших респондентів (див. графік 2.6) відрядно, що **42%** з числа досліджуваних демонструють **високий рівень соціально-психологічної адаптації**. Відповідно, що 58% з числа усіх досліджуваних входять до групи із середнім рівнем соціально-психологічної адаптації.

2.6. Розподіл респондентів залежно від рівнів соціально-психологічної адаптації (%)

Отож, здійснюючи діагностику рівнів соціально – психологічної адаптації у наших респондентів було виявлено, що більшість представлених для аналізу шкал позиціонуються на високому рівні. Респонденти нашої вибірки вбачають себе як такими, що досить добре уміє організовувати та здійснювати адаптаційні процеси, про що знову таки, засвідчують усі результати за усіма шкалами. Отримані дані дозволяють нам зробити відповідний висновок щодо позитивного відношення їх до самих себе. Тобто, їхня самооцінка знаходиться у межах норми і є адекватною. Також наші студенти мають досить позитивне ставлення до навколинього світу, до референтних та інших людей. Практично у всіх респондентів переважає позитивний психо-емоційний стан і вони є цілком задоволеними щодо рівня та статусу свого власного життя. Студентська молодь позиціонує себе як досить активну та цілеспрямовану підростаючу особистість, яка у майбутньому має стати елітою нашої країни. Така картина може бути цілком підтверджена наявністю відповідного кореляційного взаємозв'язку між соціально–психологічною адаптацією та копінг – стратегією. Власне це означає, що у більшості випадків для респондентів із високими результатами соціально–психологічної адаптації притаманна поведінка із відповідною орієнтацією на вирішення нагальних, повсякденних завдань. Сюди також можна віднести тих респондентів, які перебувають на ранньому етапі процесу соціалізації.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

У ході проведеного експериментального дослідження встановлено, що юнацький вік, що представлений широкою студентською аудиторією є досить сприятливим щодо формування різних адикцій, зокрема таких, що пов'язані із впливом інформаційних технологій на підростаючу особистість. Нами встановлено, що залежність від використання новітніх інформаційних технологій та всесвітньої мережі інтернет має значний вплив на процес соціалізації студентської молоді, а також на вибір ними та використання практик повсякденного спілкування у процесі їх комунікації у всесвітніх мережах.

На підставі здійсненого теоретичного аналізу особливостей процесу соціалізації студентської молоді за умов впливу на них новітніх інформаційних технологій нами розроблена емпірична модель, в якій визначено основні фактори формування залежності підростаючої особистості юнацького віку від використання ними інформаційних технологій та соціальних мереж. Зокрема це такі фактори, як соціальні, соціально-психологічні та психологічні.

Нами також визначені в ході наших наукових студій діагностичні критерії дослідження впливу інформаційних технологій на процес соціалізації студентської молоді, зокрема ними стали: рівень залежності від віртуального простору; тривалість та частота користування всесвітньою мережею інтернет; домінуюча мотивація споживання інтернет контенту та користування соціальними мережами; а також рівні соціально–психологічної адаптації до референтного середовища за умов впливу новітніх інформаційних технологій.

Представлено детальний опис етапів дослідження та аналіз методичного інструментарію, а також вибірки, яку ми визначили для діагностики впливу інформаційних технологій на процес соціалізації підростаючої особистоті.

Емпіричне дослідження було організоване і проведене за допомогою новітніх інформаційних технологій у соціальних інтернет-мережах з наданням усім респондентам безперебійного доступу до банку методик згідно основного алгоритму дослідження.

Обробка та інтерпретація отриманих нами даних здійснювалася за допомогою кількісного, якісного та статистичного аналізу отриманих результатів.

Беручи до уваги основні показники рівнів захопленості студентською молоддю інформаційними технологіями та соціальними мережами нами було визначено відповідні групи користувачів, а саме група вільних від впливу та надмірного використання інтернет ресурсів, група передзалежних та залежних осіб.

У ході експериментального дослідження встановлено, що кожен четвертий студент, який для власного та професійного становлення використовує новітні інформаційні технології має певні проблеми, які напряду пов'язані із надмірним захопленням віртуальним простором. Також встановлено, що у кожного одинадцятого респондента наявні значні риси кіберзалежності. Водночас, не дивлячись на певні негативні наслідки, які мають місце при надмірному використанні респондентами інформаційних технологій спілкування у віртуальному просторі займає важливе місце у житті студентської молоді.

РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

3.1. Тренінгова програма оптимізації процесу соціалізації студентської молоді

Проведений нами попередній теоретичний аналіз особливостей впливу інформаційних технологій на процес соціалізації студентської молоді, а також отримані дані нашої наукової розвідки підтвердили наші припущення щодо необхідності організації та проведення тренінгової програми, яка б мала на меті забезпечити шляхи оптимізації процесу соціалізації у студентської молоді за умов профілактики залежності студентської молоді від негативного впливу інформаційних технологій на підростаючу особистість.

Як ми уже зазначали у теоретичній частині нашого дослідження ефективність соціалізації студентської молоді під час навчання за відповідними освітніми програмами визначає їх подальшу успішну соціалізацію, як фахового спеціаліста та випускника закладу вищої освіти. Відтак стає цілком очевидним, що успішної реалізації цих намірів необхідно забезпечити у закладах вищої освіти заходи щодо ефективного управління соціалізацією студентської молоді та створення необхідних психолого-педагогічних можливостей щодо профілактики залежності студентської молоді від негативного впливу інформаційних технологій на підростаючу особистість.

Оскільки ми свідомі того, що більшість свого часу студентська молодь проводить за межами закладів вищої освіти і інші інститути соціалізації також мають неабиякий вплив на підростаючу особистість, що в свою чергу також має вплив на особливості їхньої соціалізації. Ми повинні розуміти, що процес соціалізації студента не може у повній мірі залежати від навчально-виховної роботи, що проводяться у тому чи іншому закладі вищої освіти. Оскільки студентська молодь може зіткнутися і з негативними девіаціями і за межами свого освітнього закладу, які також матимуть на неї істотний, не завжди позитивний вплив.

Відтак, одним із ефективних методів профілактики негативного впливу новітніх інформаційних технологій на підростаючу особистість є залучення студентів до навчання у тренінговому форматі. Власне, такий формат інформування дозволить студентам отримувати не тільки теоретичні знання, а й сформувати відповідні навички та вміння щодо організації своїх активностей в інформаційному просторі у своєму повсякденному житті. Тому в межах нашого дослідження нами і було прийнято рішення щодо організації та проведення такого виду занять (тренінгів).

На даний час поняття «тренінг» не отримало якогось однозначного визначення і на сьогодні даний термін вживається для позначення різних прийомів, форм, способів та засобів, що можуть бути використані у різноманітній психологічній практиці [1, с. 6]. До прикладу, тренінг – це навчання, виховання, тренування, дресирування [6, с. 407]. Тренінг – це група методів розвитку здібностей до навчання й оволодіння будь-яким видом діяльності [12, с. 136]. Ми притримуємося точки зору Т. Перепелюка, який зазначає, що тренінг це – діяльність, яка спрямована на формування (здобуття) знань, умінь і навичок, корекцію і формування здібностей та установок, з метою успішного виконання певної діяльності [23, с. 7].

Досягнення визначеної мети є можливою у процесі реалізації наступних завдань:

1. Поглибити знання про всесвітню мережу Інтернет та особливості комунікації у соціальних мережах.
2. Ознайомити учасників із основними перевагами та різновидами небезпек, які існують в Інтернеті та соціальних мережах.
3. Сформувати у студентів готовність до практичної роботи зі своєю Я-концепцією та формування намірів на соціальну взаємодію.
4. Розробити рекомендації щодо профілактики залежності студентської молоді від впливу інформаційних технологій та шляхів оптимізації процесу їх соціалізації.

Тільки за умов цілеспрямованого впливу на підростаючу особистість означені нами завдання мають бути реалізовані як єдиний комплекс, що у підсумку гарантуватиме позитивні зміни та формування і розвиток певних психологічних феноменів.

Форма проведення: тренінг. Програма призначена для студентів перших курсів.

Кількість учасників тренінгу – 10-15 чоловік.

Кількість занять: 4 заняття; зустрічі: 2 рази на тиждень, тривалість кожного заняття 1:30 – 2:00 год.

Реалізація програми відбувається в три етапи (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Етапи реалізації тренінгової програми оптимізації процесу соціалізації студентської молоді

<p>I етап: вступний (1 заняття)</p>	<p>Етап основних настановчих правил щодо роботи у тренінговій групі. Проведення вправ з метою формування зацікавленості до занять та згуртування групи.</p>
<p>II етап: розвиваючий (2 занять)</p>	<p>Етап спрямований на формування базових знань з питань безпечного користування інформаційними технологіями та соціальними мережами. Розвиток особистісних якостей, що входять до структури соціалізації студента в умовах ЗВО: автентичність у міжособистісних відносинах, здатність аналізувати та коректувати власну поведінку.</p>
<p>III етап: закріплення (1 заняття)</p>	<p>Етап підведення підсумків. Рефлексія (вправи на самоаналіз знань чи дій). Отримання зворотного зв'язку щодо рівня сформованості знань та розвитку практичних вмінь безпечного користування інформаційними технологіями та соціальними мережами.</p>

Згідно з означених етапів роботи, у табл. 3.2 представлено структуру тренінгової програми оптимізації процесу соціалізації студентської молоді за умов профілактики залежності від негативного впливу інформаційних технологій та мережевої комунікації на підростаючу особистість.

Таблиця 3.2

**Структура тренінгової програми оптимізації процесу соціалізації
у студентів**

Мета	Зміст	Час
I етап: вступна частина		
Заняття №1	Питання до розгляду	1 заняття (1,5- 2 години)
<p>Мета: Створення умов для оптимізації процесу соціалізації студентської молоді</p> <p>Завдання:</p> <p>1.Сприяння знайомству із учасниками тренінгу.</p> <p>2.Розширити усвідомлення у студентів значущості взаємодії у групі.</p> <p>3.Актуалізація умов щодо оптимізації процесу соціалізації студентської молоді.</p>	<p>1.Початок тренінгової роботи. Привітання.</p> <p>Вправа «Як мене звати та мій нікнейм».</p> <p>Вправа «Рука у гору».</p> <p>Вправа «Моя перепустка».</p> <p>2.Вправи на активізацію групи.</p> <p>Вправа «Мої очікування»</p> <p>3.Основні (базові) вправи тренінгової програми.</p> <p>Вправа: «Мій чат».</p> <p>Вправа «Калейдоскоп запитань»</p> <p>4. Завершення. Зворотній зв'язок.</p>	
II етап: розвиваючий		
Заняття №2	Питання до розгляду	1 заняття (1,5- 2 години)
<p>Мета: Формування знань про особливості роботи у всесвітній мережі Інтернет та соціальних мережах.</p> <p>Створення умов для оптимізації процесу соціалізації студентської молоді.</p> <p>Завдання:</p> <p>1.Формування знань та поінформованості в учасників тренінгу щодо безпечного користування новітніми інформаційними технологіями.</p> <p>2.Формування знань щодо можливостей користування</p>	<p>1.Початок тренінгової роботи. Привітання.</p> <p>Вправа «Мої вітання»</p> <p>2.Вправи на активізацію та розігрів учасників групи.</p> <p>Вправа «Подібність і відмінність»</p> <p>3.Основні (базові) вправи тренінгової програми.</p> <p>Гра «Хто більше?».</p> <p>Гра «Флешка».</p> <p>Вправа «Ураган».</p> <p>Опитувальник «Мій стиль поведінки в мережі Інтернеті».</p> <p>4. Завершення.</p>	

<p>соціальними мережами та безпечного в них перебування. 3.Формування соціальної компетентності.</p>	<p>Вправа «Кругові оплески». Зворотній зв'язок.</p>	
<p align="center">Заняття №3</p> <p>Мета: Формування знань про особливості роботи у всесвітній мережі Інтернет та соціальних мережах.</p> <p>Завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Формування та закріплення знань щодо безпечного користування новітніми інформаційними технологіями. 2.Формування та закріплення знань щодо можливостей користування соціальними мережами та безпечного в них перебування. 3.Формування соціальної компетентності. 4.Створення умов для оптимізації процесу соціалізації студентської молоді. 	<p align="center">Питання до розгляду</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Початок тренінгової роботи. Привітання. Вправа «Моя маска». 2.Вправи на активізацію та розігрів учасників групи. Вправа «Мої очікування». 3.Основні (базові) вправи тренінгової програми. Вправа «Будь інкогніто». Вправа «Небезпеки в мережі». Вправа «Моя безпека в інтернеті». Вправа «Спілкування у всесвітній мережі Інтернет». 4. Завершення. Зворотній зв'язок. Рефлексія за матеріалом. 	<p align="center">1 заняття (1,5-2 години)</p>
<p>III етап: закріплення</p>		
<p align="center">Заняття №4</p> <p>Мета: Створення умов для оптимізації процесу соціалізації студентської молоді.</p> <p>Завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Закріплення знань щодо безпечного користування новітніми інформаційними технологіями та соціальними мережами. 2.Актуалізація знань про специфіку соціальної компетентності. 3.Формування спільних поглядів стосовно процесу соціалізації. 4.Формування впевненості в своїх силах, почуттях самоповазі. 	<p align="center">Питання до розгляду</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Початок тренінгової роботи. Привітання. Вправа «Моє ім'я (мій нік)». Вправа «Чого я хочу найбільше». 2.Вправи на активізацію та розігрів учасників групи. Вправа «М'яч по колу». 3.Основні (базові) вправи тренінгової програми. Вправа «Асоціації». Вправа «Тасмниця». Вправа «Портрет користувача соціальних мереж». Вправа «Міфи та реальність». 4. Завершення. Вправа «Сурдопереклад». 5.Рефлексія за матеріалом. 	<p align="center">1 заняття (1,5-2 години)</p>

При організації та проведенні вступної частини тренінгу ставиться за мету реалізація окреслених завдань щодо активізації основної частини роботи та позитивного психо-емоційного налаштування на спільну взаємодію.

У продовж проведення основної частини тренінгової програми (2-3 заняття) застосовується сукупність відповідних психотехнічних вправ та прийомів, що спрямовані на формування у студентської молоді відповідних компетенцій щодо безпечного поводження у мережі інтернет, а також вироблення основних соціально-психологічних рекомендації щодо профілактики залежності студентської молоді від впливу інформаційних технологій та шляхів оптимізації процесу їх соціалізації.

Основний зміст завершальної частини тренінгу базується на таких видах робіт, під час яких здійснюється підведення остаточних результатів та власної рефлексії. Вправи під час зворотнього зв'язку спрямовані як на загальну оцінку діяльності усіх учасників тренінгу: сподобалося–не сподобалося, а також і на змістовну: чому це так необхідно і важливо для мене; і навіщо ми усе це робили. [11, с. 407].

Таким чином, нами розроблено тренінгову програму оптимізації процесу соціалізації студентської молоді за умов профілактики залежності від негативного впливу інформаційних технологій та мережевої комунікації на підростаючу особистість.

3.2. Психологічні рекомендації щодо профілактики залежності студентської молоді від негативного впливу інформаційних технологій та шляхів оптимізації їх соціалізації

Значущість проблеми запобігання та профілактики залежності від негативного впливу новітніх інформаційних технологій та соціальних мереж на підростаючу особистість та особливості її соціалізації обумовлена стрімким проникненням в усі існуючі на даний час сфери життєдіяльності. Як засвідчили результати нашого дослідження **3%** та **29%** наших респондентів склали

відповідно групу **залежних** та **передзалежних користувачів**, що дозволяє зробити припущення про поступовий ріст цих показників. Стає очевидним той факт, що, з однієї сторони, новітні інформаційні технології відкривають для студентської аудиторії широкі можливості для особистого і професійного самовираження, а з другого – містять у собі цілком реальні загрози щодо розвитку відповідного роду залежності. Власне, залежність від надмірного перебування у соціальних мережах у світовій практиці діагностується як певний розлад, що у підсумку може приймати відповідні ознаки, зокрема такі як: відстороненість від реалій навколишнього світу; порушення комунікації із соціальним простором, тощо. Зрозуміло, що надмірне використання надбань новітніх інформаційних технологій та тривале перебування у всесвітній мережі інтернет може обумовлювати відповідні зміни психологічного стану користувачів. До таких яскраво виражених ознак зміни функціонального (**психологічного стану**) можна віднести такі як: роздратованість, тривожність, апатія, неконтрольовані зміни настрою, агресія тощо. Також відповідні зміни ми можемо спостерігати за **фізичним станом** респондентів, це такі як: гостра та хронічна втома, зниження працездатності, порушення сну, проблеми із вживанням їжі, тощо). Відповідні негативні зміни прослідковуються і у динаміці **психофізіологічного стану** досліджуваних, зокрема це: саме погіршення інтелектуальних процесів, мнемічних, атенційних, тощо. Зокрема такі дані підтверджуються відповідними науковими дослідженнями [5; 15; 17].

Як уже було наголошено у розділі 2, студентська молодь, яка складає групу передзалежних та залежних осіб демонструє незадоволеність своїм реальним життям, відчуваючи потреби у самоствердженні, визнанні та соціальної підтримки. Окрім того, представники даних груп відчувають проблеми з організації та здійснення безпосередньої реальної комунікації із своїм референтним середовищем. У такої групи осіб може спостерігатися зниження рівня словникового запасу та значного обмеження сфери інтересів. Як результат, у такої групи студентської молоді можуть виникати проблеми і в освітній та професійній діяльності та певні труднощі щодо спілкування з реальними людьми. Водночас, для таких осіб комунікація у віртуальному

просторі та онлайн-взаємодія набуває більш вагомого значення. Як підсумок, у такої групи респондентів починає змінюватися система цінностей, що значно впливає на якість їхнього соціального життя. Процеси подальшої соціалізації починають зазнавати певних деструктивних моментів.

Беручи до уваги зазначені нами проблемні моменти стає цілком очевидною необхідність розробки відповідних засобів щодо попередження розвитку залежності підростаючої особистості від негативного впливу надбань інформаційних технологій та всесвітньої інтернет-мережі. Організація та проведення такої профілактичної роботи із такою цільовою аудиторією може проводитися за допомогою систематичного використання відповідних соціально-психологічних профілактичних методів, зокрема таких, як: бесіди, різноманітні семінари, тренінги, круглі столи, просвітницька діяльність, тощо.

Власне під такими профілактичними заходами щодо застереження та корекції залежності від негативного впливу на підростаючу особистість новітніх інформаційних технологій та соціальних мереж ми розуміємо комплекс відповідних соціально-психологічних заходів, що спрямовані на попередження кіберзалежності.

Основна мета дії таких профілактичних заходів – це формування у підростаючої особистості рівня усвідомлення негативних наслідків та шкоди від надмірного використання надбань інформаційних технологій та неконтрольованого перебування в онлайн просторі. Також комплекс цих профілактичних заходів має на меті сформувати у студентської молоді почуття відповідальності за свої дії та поведінку як у просторах інтернету, так і у реальному житті, а також сприяти оптимізації процесу соціалізації підростаючої особистості.

До основних принципів такої профілактичної роботи слід віднести:

1. Принцип попередження розвитку кіберзалежностей. Згідно даного принципу заклади вищої освіти повинні передбачити проведення відповідної роботи щодо адаптації студентської молоді до особливостей сучасного інформаційного суспільства та формування основ безпеки щодо споживання надбань новітніх інформаційно-комунікативних технологій.

2. Принцип індивідуальної відповідальності. Даний принцип передбачає формування та розвиток у студентської молоді усвідомлення необхідності та значущості участі у таких заходах щодо формування індивідуальної спроможності раціонального та ефективного споживання новітніх надбань інтернет технологій та ресурсів всесвітньої мережі інтернет. Згідно даного принципу підростаюча студентська молодь з високою мірою рефлексії та особистої відповідальності повинна залучати власні ресурси: свої здібності, інтелект, раціональну та свідому постановку цілей, пошук свого місця та реалізації власних можливостей.

3. Принцип самовдосконалення та самовизначення. Даний принцип передбачає розкриття підростаючою особистістю свого особистісного потенціалу, розвиток позитивних особистісних якостей, конструктивного підходу щодо організації та використання новітніх інформаційних технологій та комунікативної взаємодії у віртуальному просторі. Власне за умов чіткого усвідомлення усіх переваг та небезпек інформаційного простору студентська молодь повинна вибудовувати свою активну життєву позицію, формувати чіткі межі своєї індивідуальної відповідальності за власне життя та безпеку своїх рідних. За наявності різноманітних життєвих негараздів у студентської молоді повинні бути сформовані відповідні вміння щодо їх адекватного вирішення, а також розвитку креативних здібностей щодо конструювання безпечного життєвого простору як у реальному житті, так і у віртуальному світі.

На основі цих принципів нами був розроблений відповідний комплекс психологічних рекомендацій, дія якого спрямована на запобігання виникнення у студентської молоді різного роду кіберзалежності, а також оптимізації процесу їх подальшої соціалізації. Основу такого комплексу стали наступні рекомендації, зокрема:

- 1. Вмикати комп'ютер чи мобільний пристрій і входити у всесвітню мережу тільки за наявності відповідної необхідності.** Дана необхідність повинна бути обумовлена вирішенням нагальних питань особистісного та професійного зростання.

2. **Розробка індивідуального режиму користування відповідними новітніми інформаційними технологіями та часу перебування у соціальних мережах впродовж дня.** Оптимальними часовими показниками повинні стати наступні межі: 2 рази по 30-40 хвилин впродовж доби. Для полегшення відповідної настанови можна скористатися відповідними програмами, які досить активно представлені в інформаційному просторі. Зокрема це такі програми як онлайн-щоденник контролю часу перебування у всесвітній мережі інтернет.
3. **Налаштувати на своїх комп'ютерних та телефонних пристроях автоматичне сповіщення надходження відповідних повідомлень.** Дана рекомендація допоможе підростаючій особистості зняти відповідні мотиваційні стимули щодо бажання перевірки змістовного наповнення отриманої інформації.
4. **Взяти за основне правило при завершенні часу перебування у всесвітній мережі інтернет завжди користуватися відповідною клавішою «вихід».** Дана рекомендація має на меті унеможливити ризики випадкового попадання на свої аканти та знизити прагнення особистості перевірити наявність для себе особистих повідомлень, тощо.
5. **Принцип конструктивної організації спілкування в соціальних мережах.** Відповідно з цим принципом студентська молодь повинна дотримуватися наступних вимог, основними серед яких є вимога конфіденційності, взаємоповаги, відповідальності щодо дотримання відповідних етичних норм та правил мережевої спільноти. Даний принцип покликаний сприяти оптимізації процесу розгортання інтернет-взаємодії, а також попередженню виникнення різноманітних деструктивних ситуацій в процесі соціалізації студентської молоді.

У тих ситуаціях, коли у підростаючої особистості уже наявні ознаки інтернет залежності (у нашому випадку це 29% і 3%) можуть спостерігатися

ситуації, коли дотримання таких рекомендацій буде утруднено і залежні особистості не виявлятимуть відповідного бажання значно скорочувати часові межі користування новітніми інформаційними технологіями, а також часом проведеному у соціальних мережах. За таких умов необхідно брати до уваги, а також враховувати інші причини виникнення цієї інтернет-залежності. Як було зазначено нами у першому розділі даний вид залежності, як і, власне, інтернет-залежність не є хімічною залежністю. Звідси стає цілком очевидним, що звільнитися від неї можна за умов отримання відповідної психологічної та психотерапевтичної допомоги.

Очевидно, що відповідну психологічну та психотерапевтичну роботу необхідно організувати як із залежною особою, так і з її референтним середовищем, яке має неабиякий вплив на інтенсивність розвитку такої залежності. Відтак в залежності від основних ознак даної ситуації, необхідно організувати проведення як індивідуального, так і групового психологічного консультування. Це також може стосуватися і психотерапевтичної, як індивідуальної, так і групової роботи.

Значної уваги також потребує робота із родиною інтернет залежних осіб, яка, насамперед, передбачає налагодження ефективної емоційно орієнтованої комунікативної взаємодії. Даний вид роботи має на меті знизити рівень напруження, що тільки негативно впливає на міжособистісну, сімейно-родинну взаємодію. Основними напрямками такої психологічної допомоги повинні стати, зокрема такі, як : формування та розвиток відповідних комунікативних навичок усіх членів родини, емпатії, переусвідомлення значимості мережевого спілкування у повсякденному житті, спільний пошук оптимальних методів подолання даних деструктивних ситуацій, тощо.

Студентській молоді, що демонструє ознаки Інтернет-залежності, корисною стане усвідомлення значущості власної ідентичності та пошуку себе та свого місця у повсякденному житті. Власне, сам навчальний процес, професійна самореалізація, додаткова освітньо-наукова спеціалізація – усе це зменшує обсяг вільного часу, що може бути витрачених на безцільне користування новітніми інформаційними технологіями та перебування у

інтернет-мережах. Основна роль у цьому процесі відводиться відповідним виховним та психологічним службам та відділам, які представлені та ефективно функціонують в освітніх закладах.

Отже, ефективна цілеспрямована та систематична робота з метою профілактики та застереження виникнення та розвитку залежності від споживання новітніми інформаційними технологіями та перебуванням у соціальних мережах є, на наш погляд, однією з релевантних передумов щодо зменшення рівня прояву в підростаючої особистості відповідної залежності. Організація та належне функціонування даної профілактичної роботи сприятиме розвитку у студентської молоді свідомого та відповідального ставлення до використання надбань новітніх інформаційних технологій, конструктивної організації свого віртуального простору та оптимізації процесу соціалізації.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III

Підводячи підсумки зазначимо, що одним із ефективних методів профілактики негативного впливу новітніх інформаційних технологій на підростаючу особистість є залучення студентської молоді до інформаційних та навчальних занять у тренінговому форматі. Організація та проведення такого формату профілактичної роботи дозволила студентській молоді отримати не тільки теоретичні знання, а й сформувати у них відповідні навички та вміння щодо організації своєї поведінки та інших активностей перебування в інформаційному просторі.

Основною метою нашої тренінгової програми стало створення відповідних соціально-психологічних умов, сукупність та дія яких у підсумку – забезпечила шляхи оптимізації процесу соціалізації студентської молоді за умов профілактики залежності студентської молоді від негативного впливу інформаційних технологій та мережевої комунікації на підростаючу особистість. Нами були розроблені відповідні профілактичні заходи щодо застереження та корекції залежності особистості від негативного впливу на неї новітніх інформаційних технологій та соціальних мереж, які представляють собою комплекс відповідних соціально-психологічних заходів, що спрямовані на попередження даного виду адикції.

Основною метою дії таких профілактичних заходів стало формування у студентської молоді рівня усвідомлення ними негативних наслідків та шкоди від надмірного використання надбань інформаційних технологій та свого, неконтрольованого перебування в онлайн просторі. Використання такого комплексу профілактичних заходів дозволив сформувати у студентської молоді почуття відповідальності за свої дії та поведінку як у просторах інтернету, так і у реальному житті, а також сприяв успішній оптимізації процесу соціалізації підростаючої особистості. Також було розроблено відповідний комплекс соціально-психологічних рекомендацій, спрямованих на запобігання виникнення у студентської молоді різного роду інформаційних та Інтернет-залежностей, а також оптимізації процесу їх подальшої соціалізації.

ВИСНОВКИ

Підводячи зальні висновки зазначимо, що на даний час, в епоху науково-технічної революції стала очевидною поява нового унікального середовища, аналога якого немає у реальному світі. Назва цього середовища – віртуальний, Інтернет-простір із надсучасними інформаційними технологіями, що покликані забезпечити безперервне входження і роботу у його середовищі. По праву, всесвітня Інтернет мережа може бути іменована на статус нового соціального інституту, який, поряд із такими як сім'я, родина, дитячі садки, школи, університети, тощо можуть забезпечувати процеси соціалізації підростаючої особистості. Власне, під впливом такого мережевого суспільства починає змінюватися усталений попередніми традиціями класичного суспільства стиль життя сучасної підростаючої особистості, їхня сфера дозвілля, міжособистісні комунікації, сфера професіоналізації, тощо, що у свою чергу інтенсивно впливає та видозмінює їхню соціалізацію.

Сучасні інформаційні технології мають неабиякий вплив на підростаюче покоління, в тому числі й на студентську молодь, як на найбільш мобільну соціальну групу, яка внутрішньо мотивована до сприйняття та засвоєння нових цінностей таі норм сучасного інформатизованого суспільства і на основі яких можуть формуватися різні, по відношенню до минулих, стратегії та алгоритми поведінки. Саме сучасна студентська молодь стає їх основним активним учасником та споживачем у порівнянні зі старшим поколінням.

Новітні інформаційні технології та сучасні соціальні мережі не лише забезпечують для студентської молоді входження до нового інформаційно-комунікативного середовища, але і змінюють основні наративи поведінкової активності щодо основних принципів використання інтернет ресурсів. Як надсучасний комунікаційний канал, всесвітня Інтернет-мережа на даний час, забезпечує без обмежень доступ до інформації будь-якого формату, а також забезпечує цілком новітній простір соціалізації, який за своїми параметрами може містити у собі, як безмежний освітньо-науковий та культурний потенціал, так і відповідні небезпеки та ризики.

До основних позитивних аспектів щодо використання сучасних інформаційних Інтернет-технологій слід віднести такі, як: інформаційно-інтерактивні можливості, засвоєння нових знань та формування і розвиток відповідних вмінь та навичок, можливість дистанційної освітньої та наукової діяльності, підвищення рівня комунікативної взаємодії, поява нових форм особистісної та професійної самореалізації тощо.

До основних негативних аспектів впливу сучасних інформаційних технологій на соціалізацію студентської молоді необхідно віднести такі, як: поява та розвиток негативної залежності від споживання продуктів надсучасних інформаційних технологій, компульсивну віртуальну поведінкову активність, різке обмеження безпосередніх соціальних взаємодій з навколишнім середовищем, звуження попередньо напрацьованих соціальних зв'язків, обмеження часу у спілкуванні із рідними та близькими, розвиток асоціальних установок та депресивного функціонального стану, тощо.

До основних ознак впливу сучасних інформаційних Інтернет-технологій на соціалізацію студентської молоді слід віднести такі як: – мережева взаємодія, яка може набувати різних (крайніх) форм соціалізації (зміна справжнього імені та віку підростаючої особистості, позиціонування себе із низкою неіснуючих власних досягнень, видання за бажане підвищення власного статусу, тощо); – повна відсутність власної відповідальності за дії та вчинки у всесвітній Інтернет-мережі; – свідоме ізолювання своєї ідентичності, власного «Я» та абстрагування себе від реалій навколишнього світу; – імовірна можливість (віра) виправити та змінити віртуальну реальність, що створює ілюзію всесильності у реальному світі; – можливість та право на самостійне прийняття власних рішень (у всесвітній Інтернет-мережі), не беручи до уваги кінцеві їхні наслідки, тощо.

Сучасне інформаційне Інтернет-середовище виступає одним із надсучасних соціальних інститутів сучасного світу та важливою складовою соціалізації студентської молоді. У нашому розумінні соціалізація – це безперервний процес інтеграції підростаючої особистості у суспільний простір за умов засвоєння його надбань культурної спадщини, цінностей, ідеалів,

соціальних норм на основі яких формуються чітко окреслені соціально значущі властивості та якості особистості. Новітні інформаційні та інтернет технології а також соціальні мережі стали значущими агентами соціалізації студентської молоді, що, у свою чергу, значно розширило їхній інституціональний соціалізаційний простір.

Виступаючи дієвим елементом соціальності, Інтернет простір та мережеві комунікації, що створені та забезпечуються функціонуванням новітніх інформаційних технологій, стають відповідним агентом вторинної соціалізації підростаючої особистості, якому притаманна відповідна внутрішня конфліктність, яка може бути спричинена багатьма факторами, зокрема кардинальною переоцінкою та змінами усталених ідеалів, цінностей та поглядів, а також масштабним переосмисленням індивідом всього свого попереднього досвіду.

Специфічні характеристики процесу соціалізації у юнацькому віці багато в чому можуть визначатися саме основними рисами даного вікового періоду, серед яких, насамперед, можна виокремити такі як: формування усталених форм поведінки та способів емоційного реагування на відповідні життєві ситуації; подальший розвиток особистісного «Я», набуття нової соціальної позиції - студента; перебудова механізмів самоконтролю; розширення кола осіб для спілкування; потреба у особистісному самоствердженні; змістовна орієнтація на свої потенційні можливості; домінуюча потреба в афіліації та інші.

У ході проведеного експериментального дослідження встановлено, що юнацький вік, що представлений широкою студентською аудиторією є досить сприятливим щодо формування різних адикцій, зокрема таких, що пов'язані із впливом інформаційних технологій на підростаючу особистість. Нами встановлено, що залежність від використання новітніх інформаційних технологій та всесвітньої мережі ітернет має значний вплив на процес соціалізації студентської молоді, а також на вибір ними та використання практик повсякденного спілкування у процесі їх комунікації у всесвітніх мережах.

В ході наших наукових студій були визначені діагностичні критерії дослідження впливу інформаційних та Інтернет технологій на процес соціалізації студентської молоді, зокрема ними стали: рівень залежності від віртуального простору; тривалість та частота користування всесвітньою мережею інтернет; домінуюча мотивація споживання інтернет контенту та користування соціальними мережами; а також рівні соціально–психологічної адаптації до референтного середовища за умов впливу новітніх інформаційних технологій.

Беручи до уваги основні показники рівнів захопленості студентською молоддю сучасними інформаційними та Інтернет технологіями та соціальними мережами нами було визначено відповідні групи користувачів, а саме група вільних від впливу та надмірного використання інтернет ресурсів, група передзалежних та залежних осіб.

У ході експериментального дослідження встановлено, що кожен четвертий студент, який для власного та професійного становлення використовує новітні інформаційні та Інтернет технології має певні проблеми, які напряму пов'язані із надмірним захопленням віртуальним простором. Також встановлено, що у кожного одинадцятого респондента наявні значні риси Інтернет залежності. Водночас, не дивлячись на певні негативні наслідки, які мають місце при надмірному використанні респондентами інформаційних технологій спілкування у віртуальному просторі займає важливе місце у житті студентської молоді.

Одним із ефективних методів профілактики негативного впливу новітніх інформаційних та Інтернет технологій на підростаючу особистість є залучення студентської молоді до інформаційних та навчальних занять у тренінговому форматі. Організація та проведення такого формату профілактичної роботи дозволила студентській молоді отримати не тільки теоретичні знання, а й сформувані у них відповідні навички та вміння щодо організації своєї поведінки та інших активностей перебування в інформаційному просторі.

Основною метою даної тренінгової програми стало створення відповідних соціально-психологічних умов, сукупність та дія яких у підсумку

забезпечує шляхи оптимізації процесу соціалізації студентської молоді за умов профілактики залежності студентської молоді від негативного впливу інформаційних та Інтернет технологій, а також мережевої комунікації на підростаючу особистість.

Розроблені відповідні профілактичні заходи щодо застереження та корекції залежності особистості від негативного впливу на неї новітніх інформаційних та Інтернет технологій представляють собою комплекс відповідних соціально-психологічних заходів, спрямованих на попередження даного виду залежностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева Г. М. Соціальні знання: проблеми та зацікавлені сторони. М: Модель, 2012. 416 с.
2. Андрошук О.В. Інформаційні технології та їх вплив на розвиток суспільства / О.В. Андрошук, Ю.В. Кондратенко, О.В. Головченко, Т.О. Ворона, М.В. Петрушенко // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету України імені Івана Черняхівського. 2014. № 1 (50). С. 42-47.
3. Бебик В. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рілейшнз / В. Бебик. – К. : МАУП, 2005. – 440 с.
4. Бебик В. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика / В. Бебик, С. Шергін, Л. Дегтерьова. – К. : Університет “Україна”, 2006. – 208 с.
5. Войскунский А. Е. Феномен зависимости от Интернета / А. Е. Войскунский // Гуманитарные исследования в Интернете / под ред. А. Е. Войскунского. – М.: Можайск-Терра, 2000. – С. 100-131.
6. Ведмедеря О. М.; Купреєва О. І. Розвиток комунікативної компетентності студентів засобами соціально психологічного тренінгу. Молодь: освіта, наука, духовність. 2012. С. 407.
7. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі : посібник для батьків / І. Литовченко, С. Максименко, С Болтівець та ін. – К. : ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2010. – 48 с.
8. Жилкин В. В. Инфосоциализация в условиях информатизации сознания личности [Электронный ресурс] / Жилкин В. В. – Режим доступа: http://www.actualresearch.ru/nn/2009_2/Article/culturology/zhilkin.htm.
9. Загальна соціологія : навч. посіб. – Київ : Професіонал, 2004. – 592 с.
10. Здіорук С.І. Роль ЗМІ у пропагуванні психогігієнічного виховання і здорового способу життя серед молоді / Практична психологія та соціальна робота. — 2007. — № 11. — С. 6–10.

- 11.Зродін Ю. М. Психологія особистості та управління людськими ресурсами. М.: Finstatinfor, 2002. 284 с.
- 12.Керик О. Використання тренінгових технологій у професійній підготовці фахівців соціальної сфери. Молодь і ринок. 2015. №2. С. 136- 140.
- 13.Кудашкіна О. З. Кіберсоціалізація як новий вид соціалізації у віртуальному середовищі / О. З. Кудашкіна // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2011. – № 1. – С. 12 – 18.
- 14.Лучинкіна А. Аналіз мотиваційної складової Інтернет соціалізації / А. Лучинкіна // Горизонты образования. – 2013. – № 1 (37). – С. 36 – 40.
- 15.Малєєва Н. С. Соціальні мережі як чинник розвитку кіберадикції / Н. С. Малєєва // Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери: виклики сьогодення». – Київ-Мелітополь, 2016. – С. 23-26.
- 16.Маклюэн Г. М. Понимание медиа: Внешние расширения человека / Г. М. Маклюэн. – М.: Ин-форм, 2003. – 464 с.
- 17.Мироненко Г. В. Медіа-залежність в контексті проблеми формування медіа-культури особистості [Електронний ресурс] / Г. В. Мироненко // Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/35225/44-Mironenko.pdf?sequence=1>.
- 18.Овчаров А. Вплив соціально-психологічних технологій на соціальне середовище // Соціальна психологія. – 2008. – №6. – С. 34-42.
- 19.Орлова Т. В. История современного мира (XV-XX века). К.: Викар, 2007.–552 с.
- 20.Петрунько О. В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіа-середовищі / О. В. Петрунько : монографія. – 2-ге вид. – Ніжин : ТОВ «Видавництво «АспектПоліграф», 2011. – 480 с.
- 21.Петрунько О. Соціалізаційний потенціал медіа середовища. Соціальна психологія. Науковий журнал. Спецвипуск. Київ, 2007. С. 71-83.
- 22.Петрунько О. В. Соціалізація дитини в агресивному медіасередовищі: автореф. дис. д-ра психол. наук : 19.00.05 / О. В. Петрунько. – К., 2010. – 32 с

- 23.Перепелюк Т. Д. Тренінг як чинник актуалізації процесу спілкування у ході навчально-професійної діяльності. Психологічний журнал. 2018. №1. С. 6-9.
- 24.Посохова В. В. Соціально-психологічні особливості формування життєвих планів Інтернет-залежної молоді : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.05 / В. В. Посохова. – К., 2006. – 159 с.
- 25.Потятиник Б. В. Медіа: ключі до розуміння. Серія: Медіакритика / Борис Володимирович Потятиник. – Львів : ПАІС, 2004. – 312 с.
- 26.Почепцов Г. Теорія комунікації / Г. Почепцов.– К.: Видавничий центр “Київський університет”, 1999. – 308 с.
- 27.Прохоренко Е. Я. Субкультура молодіжних сообществ – как способ социализации /Е. Я. Прохоренко // Вест. Одес. нац. ун-та. Вып. «Социология, политология». – Одесса, 2007. – Т. 12. – Вып. 6. – С. 705–711.
- 28.Прохоренко Е.Я. Субкультура молодіжних сообществ - как способ социализации. Вестник Одесского национального университета. Выпуск «Социология, политология». Одесса, 2007. № 6. С. 703-709.
- 29.Проблеми та реалії інформаційного суспільства в умовах глобалізації ; за ред. В. Бебика та О. Барно. – Кіровоград, 2008. – 118 с.
- 30.Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь-справочник / автор-составитель В.А. Ильганаева. – Х. : “Городская типография”, 2009. – 392 с.
- 31.Тадаєва А. В.Особливості соціалізації людини в сучасному інформаційному просторі. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць. Київ, 2013. Вип. 17(2). С. 329-337.
- 32.Тончева А. В. Диагностика киберкомунікативной зависимости [Електронний ресурс] / А. В. Тончева. – <http://naukovedenie.ru/PDF/64pvn412.pdf>.
- 33.Фатурова В. М. Інтернет-середовище як фактор психологічного розвитку комунікативного потенціалу особистості: дис. канд. Психол. Наук. / В. М. Фатурова. – К., 2004. – 212 с.
- 34.Філософія інформаційно-комунікативного суспільства: теоретико-методологічний контекст: монографія / В. Г. Воронкова, О. В. Соснін,

В. О. Нікітенко, М.Ю. Максименюк, за ред. д. філос. н., проф. В.І. Воронкової;
Запорізька державна інженерна академія. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 276 с.

35.Шейко В. М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ-початок ХХ в.):
монографія: в 2 т. Х.: Основа, 2001.–Т.1.–520 с.

36.Dong Q. Mass media : socialization research. San Diego, CA : Cognella, Inc., 2013.
546 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Авторська анкета

«Вплив інформаційних технологій на соціалізацію студентської молоді»

1. Чи змінюються ваші стосунки з оточуючими під впливом сучасних інформаційних технологій?

Так –

Ні –

Важко відповісти –

2. На ваш погляд, саме до яких соціальних наслідків може призвести подальший розвиток інформаційних технологій?

Покращення економіки –

Додаткове джерело прибутку –

Падіння культури –

Деградація людини –

Розширення кругозору –

Важко відповісти –

Інший варіант –

3. Як ви вважаєте, чи впливають сучасні інформаційні технології на людину?

Так –

Ні –

Важко відповісти –

4. Як Ви вважаєте, чи впливають інформаційні технології на здоров'я або психіку людини?

Так –

Ні –

Важко відповісти –

5. Скільки годин щодня у Вас займає перебування у всевітній мережі інтернет?

До 1 год –

1-3 год –

Більше 3 год –

Не дивлюсь взагалі –

6. Як Ви ставитеся до сучасних мас-медіа?

Позитивно –

Нейтрально –

Негативно –

Важко відповісти –

7. Чи бували ситуації, коли перегляд відповідного рекламного ролика міг викликати у Вас які-небудь емоції (роздратування, сміх)?

Так, часто –

Іноді –

Ніколи –

8. Чи багато телевізійних програм, які пропонують нам сучасні мас-медіа можуть викликати у Вас негативну реакцію?

Практично всі –

Багато –

Ні, багато навіть подобається –

Важко відповісти –

9. Як Ви вважаєте, чи сучасні мас-медіа можуть диктувати людям стиль життя?

Так –

Ні –

Важко відповісти –

10. Коли запускається реклама, чи перемикаєте Ви перегляд на інший канал?

Завжди –

Іноді –

Ні –

11. Чи допомагають Вам сучасні інформаційні технології орієнтуватися при покупці різноманітних товарів і здійснювати відповідні послуги?

Так –

Ні –

Важко відповісти –

12. Чи чули Ви про так званий "ефект – 25 кадрів"?

Так, задумуюся –

Так, але не вірю –

Щось ніби чув –

Ні –

Важко відповісти –

13. Як задовго часу Ви можете вести спілкування в соціальних мережах?

До 1 год –

1-3 год –

Більше 3 год –

Не користуюся взагалі –

**Опитувальник «Діагностика кіберкомунікативної залежності»
(А. В. Тончева)**

Опитувальник складається з 20 запитань, які складені на основі ознак кіберкомунікативної залежності.

Вікова категорія: 10 років і старше.

Ключ до опитувальника. Відповіді даються за 5-бальною шкалою:

«завжди» – 5 балів;

«дуже часто» – 4 бали;

«часто» – 3 бали;

«іноді» – 2 бали;

«дуже рідко» – 1 бал.

Максимальна сума балів – 100.

Інтерпретація результатів:

0 – 49 балів – низький рівень кіберкомунікативної залежності;

50 – 79 балів – середній рівень кіберкомунікативної залежності, соціальні мережі впливають на Ваше життя та є причиною деяких проблем;

80 – 100 балів – високий рівень кіберкомунікативної залежності.

Інструкція. Будь ласка, дайте відповідь на запитання тесту. Виберіть найбільш вдалий для Вас варіант відповіді на кожне із запитань. Спробуйте відповідати чесно та відверто.

Матеріал опитувальника

1. Як часто Ви безперервно перебуваєте в режимі «онлайн» більше 2 годин на добу?

2. Як часто Ви відчуваєте непереборне бажання відвідати соціальну мережу?

3. Як часто Ви проводите час, розмірковуючи про соціальну мережу та складаючи план дій у ній?

4. Як часто Ви використовуєте соціальну мережу, щоб відволіктися від особистих проблем?

5. Як часто Ви оновлюєте «сторінку»?

6. Як часто Ви відчуваєте дратівливість і неспокій за відсутності можливості відвідати «сторінку» в соціальній мережі?

7. Як часто Ви відчуваєте потребу відстежувати оновлення подій на сторінці незалежно від місця Вашого перебування?

8. Як часто Ви додаєте незнайомих людей до списку «друзів»?

9. Як часто Ви підвищуєте голос, сваритесь або іншим чином висловлюєте невдоволення, коли хтось намагається відволікти Вас від соціальної мережі?

10. Як часто, не перебуваючи за комп'ютером, Ви використовуєте такі вирази, як «спс» або «пжл»?

11. Як часто Ви відчуваєте потребу додавати нові фотографії до альбомів у соціальних мережах?
12. Як часто Ви перевіряєте оновлення в соціальній мережі через телефон?
13. Як часто Ви дізнаєтеся новини із соціальних мереж?
14. Як часто Ви можете проспати і запізнитися до школи після ночі, проведеної в соціальній мережі?
15. Як часто відвідування соціальних мереж покращує Ваш настрій?
16. Як часто в компанії з друзями Ви обговорюєте новини з соціальних мереж?
17. Як часто Ви намагаєтеся безуспішно скоротити час проведення в соціальній мережі?
18. Як часто Ви змінюєте соціальний статус у мережі?
19. Як часто Ви страждаєте через те, що ваша улюблена мережа не працює?
20. Як часто Ви промовляєте «Так! Точно!», киваючи головою на знак згоди з черговим повідомленням?

«Анкета мотивації використання всесвітньої мережі – Інтернет»

Інструкція: Вам пропонується 14 тверджень щодо використання Інтернету. Уважно прочитайте і оцініть кожне з них. Закресліть цифру навпроти відповіді, яка Вам найбільше підходить.

Інтернет потрібний, тому що допомагає:

Ніколи - 1

Майже ніколи - 2

Рідко - 3

Не можу сказати - 4

Часто - 5

Дуже часто - 6

Завжди - 7

1. отримувати інформацію про події, що відбуваються у світі
2. отримувати інформацію, необхідну для навчання
3. виконувати певну роботу
4. цікаво проводити час
5. підтримувати спілкування з однокласниками під час виконання шкільних завдань
6. знаходити людей, що поділяють Ваші інтереси
7. знаходити необхідні комп'ютерні програми
8. слухати музику та дивитися фільми
9. виявляти свою творчість (малювання, писання віршів тощо)
10. знаходити друзів
11. спілкуватися з хлопцями (або дівчатами), які мені подобаються
12. брати участь в онлайн-іграх
13. відчувати себе менш самотнім
14. проводити концерти, шкільні та позашкільні заходи

Методика «Оцінка рівня комунікативності»
(В. Ф. Ряховський)

Інструкція. За кожну відповідь «так» нараховується 2 бали, «інколи» – 1 бал, «ні» – 0 балів.

Опитувальник

1. Ви очікуєте буденну ділову зустріч. Чи вибиває це вас із звичної колії?
  2. Чи не відкладаєте ви візит до лікаря аж доти, доки вже зовсім не сила терпіти?
  3. Чи не викликає у вас невдоволення або збентеження доручення виступати з доповіддю чи повідомленням у зв'язку із якоюсь нагодою?
  4. Ви маєте нагоду поїхати у відрядження до міста, де ніколи ще не були. Чи прикладаєте ви максимум зусиль для того, щоб уникнути цієї поїздки?
  5. Чи любите ви ділитися своїми переживаннями з іншими?
  6. Чи дратує вас прохання незнайомої людини (показати дорогу, назвати час, відповісти на якесь запитання тощо)?
  7. Чи вірите ви в існування проблеми «батьків і дітей» та в те, що людям різних поколінь важко зрозуміти один одного?
  8. Чи не посоромитесь ви нагадати знайомому, що він забув повернути 10 гривень, що їх ви позичили йому кілька місяців тому?
  9. У кафе вам подали недоброякісну страву. Чи змовчите ви, лише невдоволено відсунувши тарілку?
  10. У ситуації один на один з незнайомою людиною ви не розпочнете бесіду самі і вам не сподобається, якщо першою заговорить вона. Чи це так?
  11. Вас жахає будь-яка довга черга (у магазині, бібліотеці, касі кінотеатру тощо). Вам легше відмовитися від свого наміру, ніж стати «у хвіст» і нудитися в очікуванні?
  12. Чи боїтеся ви брати участь у залагодженні конфліктної ситуації?
  13. У вас є власні, суто індивідуальні критерії оцінки творів літератури, мистецтва, культури, ніяких «чужих» думок з цього приводу ви не приймаєте. Це так?
  14. Почувши десь у неофіційній ситуації («у кулуарах») явно помилкову точку зору з добре відомого вам питання, ви, скоріше за все, промовчите?
  15. Чи викликає у вас невдоволення прохання знайомих допомогти розібратися у якійсь проблемі чи навчальній темі?
  16. Вам легше формулювати свою точку зору (думку, оцінку) у письмовій формі, ніж в усній?
- Обробка даних. Знайдіть загальну суму балів, яку ви набрали, відповідаючи на запитання тесту.

Інтерпретація результатів.

32 – 30 балів. Ви некомунікабельні, і це ваша біда, оскільки саме ви, передусім, страждаєте від цього. Однак і близьким людям не легко. На вас важко покластися в справі, що вимагає групових зусиль. Намагайтеся бути більш комунікабельним, контролюйте себе.

29 – 25 балів. Ви замкнуті, небалакучі, віддаєте перевагу самотності, тому у вас, мабуть, мало друзів. Нова робота та необхідність нових контактів якщо і не викликають у вас паніку, то надовго виводять з рівноваги. Ви знаєте цю особливість свого характеру і часто буваєте незадоволені собою. Однак не обмежуйтеся лише цим, оскільки саме від вас залежить змінити ці особливості характеру. Хіба не буває так, що чимось дуже захопившись, ви «несподівано» стаєте розкутим та комунікабельним? Варто лише постаратися.

24– 19 балів. Ви певною мірою товариські, у знайомій обстановці почуваете себе цілком упевнено. Нові проблеми вас не лякають, однак з новими людьми ви сходитеся обережно, неохоче берете участь у суперечках і диспутах. У ваших висловленнях часом занадто багато сарказму без усякої на те підстави. Усі ці недоліки у вашій владі.

18–14 балів. У вас нормальна комунікабельність. Ви допитливі, охоче слухаєте цікавого співрозмовника, досить терплячі в спілкуванні з іншими, відстоюєте свою позицію без зайвої запальності. Без неприємних переживань йдете на зустріч з новими людьми. У той же час ви не любите гучних компаній, екстравагантних витівок та багатослів'я – усе це вас дратує.

13–9 балів. Ви дуже товариські (часом, мабуть, навіть надміру), зацікавлені, говірки, любите висловлюватися з різних питань, що, буває, дратує інших. Охоче знайомитесь з новими людьми, нікому не відмовляєте в проханнях, хоча не завжди можете їх виконати. Буває, що ви втрачаєте витримку, однак швидко відходите. Чого вам бракує, так це посидючості, терпіння і відваги при зустрічі із серйозними проблемами. При бажанні, однак, ви зможете змусити себе не відступати.

8–4 балів. Товариськість вирує у вас. Ви завжди в курсі всіх справ. Любите брати участь у всіх дискусіях, хоча серйозні теми можуть викликати у вас нудьгу. Охоче висловлюєтесь, навіть якщо ваше уявлення про проблему більш ніж поверхове. Усюди почуваете себе «у своїй тарілці». Беретеся за будь-яку справу, хоча далеко не завжди можете її успішно довести до завершення. З цієї причини люди ставляться до вас з деяким побоюванням і сумнівами. Задумайтеся над цим.

3 бали і менше. Ваша комунікабельність носить хворобливий характер. Ви балакучі, багатослівні, втручаєтесь в справи, що вас зовсім не стосуються, беретеся судити про проблеми, в яких зовсім некомпетентні. Через це ви часто буваєте причиною різного роду конфліктів. Вам необхідно зайнятися самовихованням.

Додаток Д

(Роджерса – Даймонда)

Вік досліджуваного: з 14 років.

Процедура дослідження:

Психолог пропонує досліджуваному прочитати висловлювання та порівняти їх зі своїм досвідом. У бланку слід зазначити відповідь, базуючись на таких оцінках:

- 0 - 0 - це мене зовсім не стосується;
- 1 - це мене не стосується;
- 2 - мабуть, це мене не стосується;
- 3 - не знаю, чи це мене стосується;
- 4 - це схоже на мене, але травню сумніви;
- 5 - це схоже на мене;
- 6 - це точно я.

Текст методики

1. Відчуває незручність, коли вступає з кимось у діалог.
2. Не має бажання розкриватися перед іншими.
3. У всьому подобається ризик, боротьба, змагання.
4. Має до собі високі вимоги.
5. Часто зварити собі за ті, що зробив.
6. Часто відчуває собі пригнобленим.
7. Має сумніви, що може подобатися особам протилежної статі.
8. Свої обіцянки виконує завжди.
9. Теплі, добрі стосунки з оточуючими.
10. Людина стримана, замкнена; тримається осторонь.
11. У невдачах звинувачує собі.
12. Людина відповідальна; на неї можна покластися.
13. Відчуває, що не у змозі змінити щось, усі зусилля марні.
14. На багато розмов дивуватися очима однолітків.
15. Приймає в цілому ті правила й вимоги, яких варто дотримуватись.
16. Власних переконань і правив не вистачає.
17. Подобається мріяти, іноді - втягай; важко повертається від мрії до реальності.
18. Завжди готовий до захисту і навіть нападу: переживає образи болісно, розмірковуючи над способами помсти.
19. Уміє керувати собою і власними вчинками, примушувати собі або дозволяти собі; самоконтроль для нього - не проблема.
20. Часто змінюється настрої: настає нудьга.
21. Вусі, що стосується інших, не хвилює: зосереджений на собі, зайнятий собою.
22. Люди, як правило, йому подобаються.
23. Не соромитися своїх почуттів, відкрито їх виражає.
24. Серед великого скупчення людей відчуває собі дещо самотньо.
25. Нині бажає усе покинути, кудись сховатися.
26. З оточуючими зазвичай вільно спілкується.

27. Важко боротися із самим собою.
28. Напружено сприймає доброзичливе ставлення оточуючих, якщо вважає, що не заслуговує на нього.
29. У душі - оптиміст, вірить у найкраще.
30. Людина вперта; таких називають важкими.
31. До людей критичний, засуджує їх, якщо вважає, що сморід цього заслуговують.
32. Часто відчуває собі не тим, хто веде, а тим, кого ведуть: йому не завжди вдається думати і діяти самостійно.
33. Більшість із тихий, хто його знає, добрі до нього ставитися, люблять його.
34. Іноді бувають такі думання, про які не хочеться комусь розповідати.
35. Людина з привабливою зовнішністю.
36. Відчуває собі безпомічним, має потребу відчувати когось поруч.
37. Приймаючи рішення, виконує його.
38. Приймаючи самостійні рішення, не може звільнитися від впливу інших людей.
39. Відчуває почуття провини, навіть коли звинувачувати собі немає сенсу.
40. Відчуває неприязнь до того, що його оточує.
41. Усім задоволений.
42. Почувається погано: не може організувати собі.
43. Відчуває млявість; вусі, що раніше хвилювало, стало байдужим.
44. Урівноважений, спокійний.
45. Роздратований, часто не може стриматися.
46. Часто відчуває собі ображеним.
47. Людина спонтанна, нетерпляча, гарячкувата: бракує стриманості.
48. Буває, що поширює плітки.
49. Не дуже довіряє своїм почуттям: сморід іноді підводять його.
50. Досить важко бути самим собою.
51. На першому місці - думання, а не почуття: перед тим як щось зробити, добрі поміркують.
52. Ті, що відбувається, тлумачить по- своєму, здатен нафантазувати зайве.
53. Терплячий до інших і приймає шкірного таким, яким він є.
54. Намагається не думати про свої проблеми.
55. Вважає собі цікавою людиною-привабливою як особистість, помітною.
56. Людина сором'язлива.
57. Обов'язково треба нагадувати, підштовхувати, щоб доводив справу до кінця.
58. У душі відчуває перевагу над іншими.
59. Немає нічого, у чому б виявив індивідуальність, своє "Я".
60. Боїться думань інших про собі.
61. Честолюбний, небайдужий до успіху, схвалення: у тому, що для нього суттєво, намагається бути кращим.
62. Людина, у якої на даний момент багато такого, що викликає презирство.
63. Людина діяльна, енергійна, ініціативна.
64. Пасує перед труднощами й ситуаціями, які загрожують ускладненнями.
65. Просто недостатньо оцінює собі.
66. Ватажок, вмє впливати на інших.
67. Ставиться до собі в цілому добрі.

68. Людина наполеглива, їй завжди важливо зробити усе по- своєму.
69. Не подобається, коли з кимось порушуються зв'язки, особливо - якщо починаються зварювання.
70. Досить довго не може прийняти рішення, потім має сумніви щодо його правильності.
71. Розгублений, невпевнений у собі.
72. Задоволений собою.
73. Йому часто не щастить.
74. Людина приємна, приваблює інших.
75. Можливо, не дуже вродливий, але може подобатись як людина, особистість.
- 76.3 презирством ставитися до осіб протилежної статі й не має контактів із ними.
77. Коли треба щось зробити, його охоплюють страх, сумніви.
78. Легко, спокійно на душі, немає нічого, що сильно хвилювало б.
79. Уміє наполегливо працювати.
80. Відчуває, що рості, дорослішає: змінюється сам і змінює ставлення до навколишнього світу.
81. Іноді говорити про ті, про що насправді не має уявлення.
82. Завжди говорити тільки правду.
83. Схвильований, напружений.
84. Щоб він щось зробив, треба вперто наполягати на цьому.
85. Відчуває невпевненість у собі.
86. Обставини часто змушують захищати собі, виправдовуватись і обгрунтовувати свої вчинки.
87. Людина поступлива, м'яка у ставленні до інших.
88. Людина, якій подобається міркувати.
89. Іноді подобається хизуватися.
90. Приймає рішення і відразу змінює їх; звинувачує собі у відсутності волі, а вдіяти з собою нічого не може.
91. Намагається покладатися на свої сили, не розраховує на чиюсь допомогу.
92. Ніколи не запізнюється.
93. Відчуває внутрішню несвободу.
94. Відрізняється від інших.
95. Не дуже надійний, на нього не можна покластися.
96. Добрі собі розуміє, вусі в собі приймає.
97. Товариська, відкрита людина; легко спілкується з людьми.
98. Сілі і здібності відповідають тим завданням, які треба вирішувати; вусі може виконати.
99. Собі не цінує: ніхто його не сприймає серйозно, у кращому випадку усі до нього ставляться поблажливо, просто терплять.
100. Хвилюється, що забагато переймається особами протилежної статі.
101. Усі свої звички вважає позитивними.

Обробка та оцінювання результатів

Підраховуються коефіцієнти за формулами:

Адаптація:	Самосприйняття:
Емоційна комфортність:	Сприйняття інших:
Інтегральність:	Прагнення до домінування:

Результати, менші від норми, інтерпретуються як надмірно низькі, а більші від норми – як високі.

№ з/п	Показники	Номер висловлювань	Норма
А	а Адаптивність	4, 5, 9, 11, 12, 15, 19, 22, 23, 26, 27, 29, 33, 35, 37, 41, 44, 47, 51, 53, 55, 61, 63, 67, 68, 72, 74, 75, 78, 79, 80, 88, 91, 94, 96, 97, 98	68-136
	б Деадаптивність	2, 6, 7, 13, 16, 18, 25, 28, 32, 38, 40, 42, 43, 49, 50, 52, 54, 56, 59, 60, 62, 64, 65, 70, 71, 73, 76, 77, 83, 84, 86, 90, 95, 99, 100	68-136
2	Неправда -	34,45, 48,81,89	18 - 36
	Неправда +	8, 82, 92, 101	
S	а Прийняття себе	33, 35, 55, 67, 72, 74, 75, 80, 88, 94, 96	22-42
	б Неприйняття себе	7, 59, 62, 65, 90, 95, 99	14 – 28
L	а Прийняття інших	9, 14, 22, 26, 53, 97	12 – 24
	б Неприйняття інших	2, 10,21,28, 40, 60, 76	14 – 28
E	а Емоційний комфорт	23,29,30,41,44,47, 78	14 – 28
	б Емоційний дискомфорт	6, 42, 43, 49, 50, 83, 85	14 – 28
I	а Внутрішній контроль	4, 5, 11, 12, 19, 27, 37, 51, 63, 68, 79,91,98	26 – 52
	б Зовнішній контроль	13, 25, 36, 52, 57, 70,71,73, 77	18 – 36
D	а Домінування	58,61,66	6 – 12
	б Підлеглість	16, 32, 38, 69, 84, 87	12 – 24
8	Есканізм (уникнення проблем)	17, 18, 54, 64, 86	10 – 20